

tuus est, non qui tempore finitur. Marcus. Quæsitum est, cum alter ex litigatoribus febricitans decessisset, & iudex absente eo pronuntiasset, an iure uideretur pronuntiasse. Responsum morbus fonticus etiam inuitis litigatoribus, ac iudice differret die. Fonticus autem morbus existimandus est, qui cuius rei agendæ impedimento est. Porro quod magis impedimento est, quam morbus corporis contra naturam, quem febrem appellant. legitur si rei iudicandæ tempore alter ex litigatoribus febrem habuit, res non uidentur iudicata. Potest tamen dici esse aliquam etiam febrium differentiã. Nam si quis sanus aliàs, ac robustus, tempore iudicandi leuissima febre correptus fuit, aut si quis tam ueterem quartanam habet, ut in ea omnibus negotijs suis superesse soleat, poterit dici morbum fonticum non habere. Plinius. Gagates lapis nomen habet loci & amnis gagatis Lycae, niger est. planus. punicosus. non multum a ligno differens. leuis. fragilis, odore si teratur grauis. fictilia ex eo inscripta non de lentur, cum uiritur, odorem sulfureum reddit. Eugat serpentes. deprehendit fonticum morbum. & uirginitatem sufficit. Deprehendit inquit fonticum morbum, hoc est utrum perpetuum sit, an interualla habeat, & in ueteri militum iure iurando milites iurabant se assuetos, nisi sumus familiare esset, ferre uindemiales. Calendæq; morbus fonticus auspiciu ue, quod sine piaculo præterire non liceret, sacrificium ue anniuersarium. Quoniam autem fonticus morbus est iusta causa absentie, ponitur aliquando fonticus pro iusto. Neuius. Fonticam esse oportet causam, quam obrem perdas mulierem. Item a sono composita fiunt absonum, hoc est parui, & fere nulli us soni. Cia. Sed sunt quidam aut lingua ita hæsitantes, aut ita uoce absoni. Circa sono, unde cunq; sono. inter sono, in medio sono in sono, sonitum reddo. Dissono, discordo. dissentio. a quo dissonantia, discordia uocum. Sicut è contrario consono. concordo. consentio. a quo consonantia, concordia uocum quæ, & uocalitas latine, græce ἀρμονία dicitur. Ab his etiam dissonum. et consonum deriuatur. Vnde consonantes literæ a græmaticas dicte, quod non per se, sed simul cum uocalibus sonet. Resono, sonando aliquid represento. Virg. Formosam resonare doces Amaryllida syluas. Resonare etiam sonum reddere. Apuleius. Et acardarum cantu a gri resonarent. Item a sono arnissonum. et alinsonum dicimus nota significationis. et bombisonum, hoc est bombum resonantem. Bombus, & bombitatio proprie sonus est, quem faciunt apes. sicut crocatio. & crocattio. & croatus, quem faciunt corui. Vnde crocare uerbum. Plautus. Simul reddeb at pedibus terram, & uoce crocabat sua, a quo crocare frequentatiuum deducitur. EST VRBS TAMEN VNA. Magna laus urbis Romæ, quod intra uis mania tantam populorum uarietatem habeat. Sed hoc datur gloriæ spectaculorum, quod illorum gratia tantus sit in urbem omnis generis hominum concursus. TAMEN. Nihilominus. Hoc enim proprie significat tamen. Sed aliquando pro statim ponitur. Virg. Hic hedos deponere, tamen ueniens in urbem. Aliquando pro tandem. Plautus. ita faciam ita placet, quid tum tamen? Ab hoc composita fiunt attamen. & ueritamen eiusdem fere significationis.

IN DELATOREM EPIGRAMMA QVARTVM.

TVRBA GRAVIS PACI, Laudat Domitianum, quod & delatores castigat, & tamen cum ijs clementer agit, non mortis sententia, sed exilio eos puniens. Sumptumq; ex historia. Nam Domitianus initio principatus sui acriter delatores compegnisse dicitur, uoce etiam illa addita,

Ad Cæsarem quod expulerit delatores.

Turba grauis paci, placidæq; inimica quieti, Trachita Getulus, nec cepit arrena nocentes, Exulat Ausonia profugus delator ab urbe.
Qua semp miseris sollicitabat opes Et delator habet, quod dabit exilium. Impensis uicam principis annumeres.

Principes qui delatores nõ castigat. irritat. TVRBA GRAVIS PACI PLACIDAE QVE INIMICA QUIETI. QVAE SEMPER MISERAS SOLLICITABAT OPES. Descriptio pulcherrima est delatorum. Homines hostes pacis. inimici quietis. Ditiorebus semper infestis. Hi enim leuissima sæpe de causa, & nonnunquam ficta ditiores accusabant, quoniam ex fisco eis dabatur pars pæne, qua accusati multabantur. idcirco calumnie eorum fiscales calumnie uocabantur. TVRBA. Multitudo. Turba, et rixa proprie idem significat. Proprie enim turba perturbatio est. Sed quia multitudo fere non uacat perturbatione, factum est, ut eam quoq; turbam appellerent quemadmodum homines uiles, & abiectos aliquando dicimus fecem ciuitatis, non quod homines sint sordes, sed quod uitam agunt sordidã, atq; abiectam. Teren. Sed si tu denegaris ducere, culpa in te tibi omnem trãsferet, tum illæ turbæ fient, id est perturbationes fient, inter Simonem & te. De rixa, Liuius, eo anno Romæ, cum per ludos a Sabinorum inuentute per lasciam sortis raperentur, concursu hominum rixa, ac proprie prælium fuit. idem. Cum cõuersus in patres impetus esset, consulum inter cursu rixa sedata est. Iuue. Misera cognosces præmia rixæ. Est autem factitium nomen a ringendo. Ringere, siue ringi, est rostrum torquere, quod canes faciunt, dum latraturi sunt. Hinc ringi pro irasci capitur, & tacitum stomachari. Teren. ille ringitur, tu rides. Hinc rictus, quod nonnulli ferarum tantum esse uolunt, dum rostrum quasi indignabunde intorquent. Sed de hominibus quoque dicit Titinius ostendit. Caue frontem hanc et semper patentes rictus. Rictus etiam rostra ipsa dicuntur. Vnde nonnulli a græcis deductum uolunt apud quos pizos rostrum dicitur. Ringo autem siue ringor, a nariu tortura dicitur, quippe piz a græcis dicitur naris. Ringi ergo dicitur, quasi narrem agi, hoc est narrem torquere. Quapropter mirandum est Festum Pompeium scripsisse rictum. rixam. ringi ab eo dicta uideri, quia in diuersum rumpantur, contrariãq; sint recto, quasi hæc omnia a regendo deriuentur. A rixa rixor deducitur, quod est iurgor. contendo. A quo rixosus, contentiosus. A turba uero fit turbella diminutiuum. Plautus. Hanc mihi ancilla turbellam fecit. & turbatio. & turbidus. conturbatus, confusus. A quo turbide aduerbium. & turbulentus. commotus. iratus. turbidus, contentione plenus. A quo turbulentia, et turbulenter aduerbium. & turbo uerbum, quod est confundendo. moueo. impedio. Denurbo, deorsum uolenter deijcio. Virgil. Puppi denurbat ab alta. Exturbo similiter è loco deijcio. Disturbo. dissipando, diruendoq; deijcio. Cicero. Ut dicere in hoc ordine uideret se publicis operis disturbaturum publice ex Senatus sententia ædificatam domum. Conturbo, idem quod perturbo. Ab ijs interturbatio. perturbatio. denurbatio. exturbatio. disturbatio. conturbatio deriuantur. et interturbator. perturbator. denurbator. exturbator. disturbator. conturbator. et aduerbia perturbate. denurbate. exturbate. disturbate. conturbate. item a turba deducitur turbo uenti genus, de quo supra diximus, cum fragore maximo obiecta quæq; denurbans. instrumentum ludicrum, quod turbinis in ginituo facit, non ut rudes quidam grammatici tradiderunt turbonis. a cuius similitudine formam acumine fistigato turbinatam in modum ligni illius, turbinatam uocamus. Plinius. Turbinator pyris figura quam malis. inuenimus èt turbinem uocari quicquid turbinata est forma. Plyn. de Aloe. Scyllæ similitudinē habet aloem maior & pinguioribus folijs. Caulis eius tener est. rubens mediis, non dissimilis Antherio. radice una, seu palo in terra demissa. graui odore, gustu amara, in turbinibus cadorum eã ferunt, ut Alizonum maius, in turbinibus cadorum inquit.

hoc est in parte turbinata. Ouidius. *Cava bucina sumitur illi.* Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo. Reperitur tamē Turbo pro nomine proprio uiri. Hora. *Turbonis in armis.*

GRAVIS. Molestia. Graue suapte natura ponderosum significat, ut graue saxum. grauis sarcina. grauia arma. Virg. *Vomis et inflexi primum graue robur aratri.* Teren. *Huiusmodi grauis hor quæso, quæ si grauent nos, ægræque, ac cum molestia ferantur.* Hinc per abusum ad senectutem transferimus ad morbum, ad dolorem, quoniam hi qui molestia ex senectute, morbo, cæterisque huiusmodi sentiunt, quasi onere intolerabili premuntur, quod cupide uelut graue pondus a se uellent deponere. Neque solum ad molestias animi, ut grauis conuulsio. grauis iniuria. grauis mæror. grauis iactura, quæ animi genere quodam ponderis premunt. itaque unus modus est, quæ corpori, aut animo molestia sunt ea grauia appellare, eoque molestia a mole. i. a re magna, magnique ponderis uocatur est. Alter modus est, quod quemadmodum grauia, et grandia saxa, ac grandes trunca, non facile loco mouentur, sed ad omnem temporum mutabilitatem hærent, ita homines constantes, ac præditi sapientia merito per figuram graues nominantur, qui nec precibus, nec iniuriis, nec uanitate, nec promissis ab æquo, et iusto submouentur. ut ij faciunt, quos leuiter uocamus, qui in similitudinem pulueris, ac palearum ad omnem auram uentilantur. Hinc grauitas dicta est infirmitas, ac constantia animi, et in uultu. moribus. uerbis. rebus agendis quædam seueritas. aliquando etiam grauitas pro molestia, et magnitudine accipitur, ut grauitas odoris. grauitas doloris. grauitas somni. Grauitate quoque aduerbium, modo pro multum accipitur. Cælius. *Placere hoc cepit grauitate.* Cicero. *Nec uero audiendi grauitate, qui inimicis irascendum putant.* Virg. *Grauitate spirantis copia thymbræ.* modo pro asperere, male. idem. *grauis olentis auerni.* modo pro moleste. Cicero. *Grauitate, et iniquo animo tuli.* Nonnunquam pro sapienter. Idem. *Siquid prudenter, sed grauitate factum est, hoc est non leuiter, ac insipienter, sed mature, sapienterque.* Marcellus scribit *grauis molestum esse.* Cicero. *Quod nunquam senectutem tuam tibi graue senserim.* Hinc Grauedo capitis dicitur. *grauis perniciosum. nocens. acerbum.* Cicero. *Magnam illud bellum. et grauem aduersarium imperij sustulissim.* Idem. *Faciunt etiam in morbos incidunt adolescentes. grauis ægrotant, difficiliusque curantur.* Graue, forte. *robustum.* Virg. *Ferit ense grauem Tymbræus Osirim.* Graue, *solidum. firmum. constans. plenum authoritatis. seuerum.* Cicero. *Ut iam sint alia grauiora, atque meliora, tamen nos studia nostra nature regula metimur.* Idem. *Vnde ad agendum, ut dicendum copia depromi maior grauiusmodum exemplorum, quasi in corruptorum testimoniorum potest.* Graue ponderosum. *Vnde graue æs dictum, quia demum asses singula pondere efficiebant.* *Vnde etiam pro pleno ponitur.* Virg. *Donec regina sacerdos Marte grauis.* Idem. *Non insueta grauis tentant pabula factis.* Idem. *Tum pietate grauem, ac meritis si forte uirum quem conspexere, silent.* Item pro faciendo, et frugifero. idem. *Quid labor, aut bene facta iuuant? quid uomere terras inuerti se grauis? et pro grandæuo. idem.* Hic grauis Entellum dicitur castigare læstes. Et pro multo. Sallust. *Cæpit per omnem prouinciam graue pretium fructibus esse.* Varro. *Ubi graues pascuntur, atque alantur pauonum greges.* Graue, *amarum.* idem. *absinthium, ut bibam graue, et castoreum.* Ab hoc graueolentia dicitur pro malo odore. Plyn. *Et oris graueolentiam tollit.* Et grauida mulier, quæ iam conceptu foetu grauat, quemadmodum prægnans, quæ iam occupata est in generando quod conceperit. et incens propinqua partu, quod incitatus sit fetus eius. Grauidus etiam pro pleno ponitur. *Vn*

de et grauidare ueteres usurparunt pro implere. Cælius. *Mysteria hic honeste grauidauit, probo.* item a grauis graue stellus deducitur, hoc est senex. Plaut. *Quis est grauestellus iste, qui aduenit.* et grauedinosus, torminosus, de quo supra diximus et grauo uerbum, quod est premo. onero. A quo a grauo. præ grauo. A quibus deducitur agrauator. agrauiatio. præ grauator. præ grauiatio. grauator. grauiatio. et aduerbium grauate, quod significat cum labore, siue cum molestia. item a grauis grauiolentus, sicut a grandis grandiloquus. et grauiolentia, sicut grandiloquentia. et grauesco. grauis fio, hoc est ponderosus. **PACI.** Tranquillitati ciuitatis. Pacem esse quidam definiunt tranquillam libertatem. Virg. *Pars mihi pacis erit dextram tetigisse Tyranni.* Metaphorice tamen interdum pro uenia accipitur. idem. *Sed uotis, precibusque iubent exposcere pacem.* interdum pro propitiatione. idem. *Exorat pacem Diuum.* idem. *Pacemque per aras exquirunt.* Dicta est autem Pax a pacione. Est enim pacio (ut Vlpianus inquit) duorum pluriumue placitum. et consensus. Antiqui pacionem dicebant. Nunc pacio dicitur, a uerbo pacor, quod significat conuenio. *Vnde pacus mercedem dicimus, id est dum de mercede conuenisset.* Hinc fit Pactum, quod significat conuentionem. A pace fit paco uerbum, quod significat mitigo. lenio. placo. et Pacifico, quod est pacem facio. a quo pacificatio. Quidam hæc tria ita separant, ut pacificatus sum, pacem faci significat. Pacificus sum, in pace sum. ab armis desit. Pacificus sum ab indignatione animi, ad lenitatem redij. uel animo leni sum. item a pace fit pacifer, quo nonnulli uentur, hoc est ferens pacem. A pace uero pacate aduerbium, id est tranquille. sedate. Quidam etiã a pacifior pacificatorem deducunt. item pacifitorium. Cicero. *postquam nos pacifitoria legatione implicatos putant.* *Veteres in plurali Paces usurparunt.* Varro. *Animaduertendum primum quibus de causis, et quæ admodum constituerunt paces. Secundum, qua fide, et iustitia eas coluerunt.* Pacificor a pango deducitur, de quo inferius dicemus. A pacifior uero fit compositum de pacifior. a quo depectus, quod significat (ut Vlpianus sentit) interper pacis. Sed falsum est. Nam et in bonam et in malam partem accipitur, et idem significat, quod pacis. Terentius. *ita me Di bene ament, ut mihi licet tandiu, quod amo frui, iam depecta morte cupio.* Cicero. *Quidam cum circumsederent, neque effigere ullo modo posset, depectus est cum hostibus, ut arma et impedimenta relinqueret. milites educeret.* Pax græce εἰρήνη, hoc est irene dicitur. a quo fit compositum irenarches, siue irenarcha, hoc est qui ad tollendas discordias, et pacandos ciuium animos in ciuitate perficitur. Martianus tamen iurison eos irenarchas appellat, qui disciplina publicæ et corrigendis moribus præficiuntur. **INIMICA.** Aduersa, hostis contraria. Amicus dicitur qui amat. et indissolubili familiaritatis iure coniunctus est. Eius contrarium est inimicus. Ab amando autem amicus appellatus. et honesta quidem res est, significatque eum, cum quo uera amicitia coniuncti sumus, cum amica quando ad uirum refertur, inhonesti res sit, ut hæc amica mea est, hoc est concubina, ego uero eius non amicus sum, sed amator. Amator qui ppe dicimus, qui ad tempus, et uenerit amat. *Vn amor eius modi amatio dicitur.* Plaut. *Nimis penè inepta, atque odiosa eius amatio est.* et ab eo fit diminutiuum amatorculus. Plaut. *Nam cum sedulo munditer nos habemus, uix ægre amatorculos inuenimus.* Amicum uero, qui pudice, ac perpetuo amat. Si uero hæc cum re inanimata iunguntur, significant utile siue gratum, ut amicus pratis humor. amica frugibus æstas. amicum plantis sydus. Ab amica fit Amicula diminutiuum. Plyn. *Miserat etiam epistolas Romam ad amiculam*

quandam. Amare aliquando in bonam partem accipitur, & plus est, quam diligere. Cicero. quis erat, qui putaret ad eum amorem quem erga te habeam, posse aliquid accedere? tantum tamen accessit, ut mihi denique nunc amare uidear, antea dilexisti. Aliquando amare est captum amore esse. Plau. Amat filiis certum est. Seneca. Eleganter mihi uidentur Panetius respondisse adolecentulo quidam quarenti an sapiens amaturus esset. De sapiente inquit uidebimus. Mihi et tibi, qui adhuc longe a sapiente absumus, non est commutandum, ut incidamus in rem commotam impotentem alteri emancipatam, uilem sibi. Siue enim nos respicit, humanitate eius irritamur, siue contemnit, superbia accendimur. Aeq; facilitas amoris quam difficultas nocet. facilliter capimur cum difficultate certamus. Ita q; conscy nobis imbecillitatis nostrae quiescimus, nec uitio in firmum animum committimus, nec formae. nec adulationi. nec ullis rebus blande tradentibus. Ab amo Amor derivatur, qui similiter modo in bonam partem accipitur pro sobrio, casto q;. Cicero. in ceteris sum amore in credibilem uirtutum tuarum. Senecrinus. O felix hominum genus, si uestros animos amor, quo caelum regitur regat. Modo in malam partem accipitur, atq; uenero. Virg. Sed nonnulla magis uires industria firmat, quam uenerem, & caeca stimulos auertere amoris. Idem. Omne adeo genus in terris, hominum q;, ferarum q;. Et genus aequoreum. pecudes, pieta q;, uolucres, in furias, in gremio q; ruunt, amor omnibus idem. Hinc amor etiam pro cupidine, quem ueteres amoris deum esse dicebant, frequentissime ponitur. Papinius de Venere. Tenero mater amorum. Propertius. Qui cumq; ille fuit, puerum qui finxit amorem. In plurali uero numero amores semper pro uiribus, atq; ueneris accipitur. Item amans dum participium est, frequentier pro eo, qui honeste amat, accipitur. Cicero. Magnam opus omnino, & arduum conamur. Sed nihil difficile amanti puto. Amo autem, et semper amari ingenium, studia, mores tuos. Quando uero est nomen, accipitur pro eo, qui est amore captus. Ouid. Militat omnis amans, & habet sua castra cupido. Quandoq; etiam quando est participium. Plautus. Tu es, quae mihi misero amanti obibis sanguinem. Item ab amo fit amabilis, hoc est di genus amari. Plau. Compara labela labellis. bella es, atq; amabilis. Cuius contrarium est in amabilis. Martial. in amabilis Scaurus, & frequens Phoenix. Ab amico amicitia derivatur, quae definitur studiorum omnium, uoluntatum q; consensus. Cuius contrarium inimicitiae sunt plurali numero, quamuis ueteres etiam singulari aliquando protulerunt. Ennius. Amicitiam, atq; inimicitiam in fronte promptu gero. Item ab amo amatorius, hoc est ad amorem pertinens. Vnde amatorij uersus dicuntur. & amatoriae epistolae. Item amatorium poculum, ueneficium, quod conciliandi amoris gratia porrigitur, quod etiam substantiue amatorium dicitur. et amatorie aduerbium, hoc est ad similitudinem amantis. Est etiam Amatorie nomen proprium Nymphae, & (ut quidam putant) una ex musis, quae graece Erato dicitur. Ouidius. Vilis Amatorie, nulli mihi candida. Clio. item ab amo amita, patris mei soror. quia a patre amata est. Nam plus sorores a fratribus, quam fratres diligunt solent. Sunt tamen qui amita a dictam putent quia si a me ternam. Amites uero perticae sunt aucupales, primogenium nomen. maior amita dicebatur, cui & auia amita. sicut maior auunculus, cui & auia auunculus, maior socer, uxoris meae. Proauus, maior socrus, uxoris meae proauia. item ab amans fit amantior comparatiuum. & amantissimus superlatiuum. & aduerbia amanter. amantius, amantissime. item ab amico amicio amicus, & aduerbia amice. amicis. amicissime. Sicut ab inimicus inimicior. inimicissimus. inimice. inimicus. inimicissime. Item quo ueteres usi fuerunt inimiciter, ut

est in epistola C. Fabritij, & Aemilij consulum ad Pyrrhum regem, pro qua ille gratias Romanis egit, captiuosq; omnes, quos tum habebat, restituit. Consules Romani. Sal. d. Pyrrho regi. Nos pro tuis iniurijs continuo animo strenue commoti inimiciter tecum bellare studemus. Sed communis exempli, & si dei gratia uisum est, uti te saluum uelimus, ut esset quem armis uincere possimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretium a nobis peteret, si te clam interfecisset, id nos negauimus uelle, ne ue ob eam rem quicquam commodi expectaret, & simul uisum est, ut te certiores faceremus, nequid eius modi si accidisset nostro consilio ciuitates putarent factum, & quod nobis non placet pretio, aut praemo, aut dolis pugnare. Tu nisi caueas tacebis. Vale. Antiqui pro amico, & amica amicum, & amecam dicebant. Laberius, in laeta ueruo mulierem fuisse amebundam scripsit hoc est amantem. & amasso pro amauero. & Aemulus, qui aliquem imitatur, & sequitur, quod non nisi amore fieri potest. Cicero. illo amulo. A contrario sensu amulus pro inuido ponitur. Virgilius, amula nec dum temporibus geminis canebat sparsa se nechtus. idem, amulus excepit Triton (si credere dignum est) inter saxa uirum spumosa immererat unda. Ab hoc fit amulor uerbum, quod modo imitor significat. modo in uideo, a quo Aemulator. amulatrix. emulatio. & amussis regula fabrorum ad quam aliquid exequatur. a quo fit amussim aduerbium. & ab eo composita Adamussim. & ex amussim. id est recte. castigata. regulariter. Hinc Emussitata dicuntur, quae adamussim facta sunt. Sunt etiam qui amaram ab amo per antiphrasin deductum uelint, quasi minime amandum. Nos potius ab amaritudine maris derivatum existimamus. Est enim proprie amarum in sua uia, & contrarium dulci. Virgil. Et amaris intyba fibris. idem. Et amara passia bacca. Aliquando tamen ponitur pro acerbo. idem. isq; amens animi, & rumore accensus amaro. Aliquando pro saeuo. crudeli. nocente. idem. Hostis amare quod increpitus, mortemq; minaris. Amaritudo, hoc est insauitas. asperitas. et per metaphoram anxietas animi, & solitudo. & amare aduerbium. & comparatiua, & superlatiua eorum. & amator pro amaritudine. Lucre. Dilutaq; contra committimur miseris absinthia tangit amaror. Virg. A. Sapor indiae facit manifestus, et ora tristitia tentantum sensu torquet amaror. Mare autem primogenium uocabulum est, & significatio eius manifesta est, quamuis aliquando pro quancunq; grandiori aqua usurpatur. aqua maris salsa est, & bis quotidie affluit, ac refluit. Mirum est, quod scribit Arist. Nullum animalium est in recedente ex pirare. causam putat, quod sydus lunae spiritus sit, et hoc esse, quod terras saturat, accendensq; corpora implet abscedens inanit. ideo cum incremento eius uidentur conchylija auferri, cui etiam sanguini est hominum cum lumine eius crescere, ac minui. Hinc solis sydus masculinum esse philosophi scribunt torrens cuncta, sorbensq; sic mari late patenti sapore incoqui salis, quia exhausto inde dulci, tenuiq; quod facillime trahit uis ignea, omne asperius, crassiusq; liquatur. E contrario lunae faemineum, ac molle sydus esse, nocturnumq; soluere humorem, & trahere, non auferre. Altissimum mare quindecim stadiorum esse nonnulli tradiderunt, ex aduerso coraxorum gentis uocant bathea ponti, hoc est profunda trecentis a continenti stadijs, ubi uada nunquam reperiuntur. A mari marinum dicimus, quod mare incolit, uel ex mari est, ut marinum piscem. marina aquam. & maritimum, quod ad mare incolit, uel ad mare est, uel ad mare fit, ut ora maritima. gens maritima. bellum maritimum. Transmarinum autem dicimus, quod trans mare est. Vnde transmarinum triumphum uocamus. & Transmari-

nas mercens. Maris fluvius est Agathyrarum in Histrum de
fluvius. Maris mons Thracie. Cōposita ab amo fiunt peramo,
quod est uehementer amo, uel usq; ad finem amo. De amo, de pe
reo. Ad amo, similiter amatorie amo. Sed quando cum a aspira
tione scribitur, Adhamo, idē est, quod obligo. Cic. Qui enim
serius honores adhamauerunt, uix admittuntur ad eos, nec sa
tis commēdati multitudini possunt esse. deduciturq; ab hamus,
quod cithenam significat. Virg. Hamus, auroq; trilecem, hoc
est hamus aureis. Vnde et pro eo instrumento ponitur, quo ca
piuntur pisces. A quo hamotæ a ueteribus piscatores diceban
tur. Vatro, Cohortes cocorum, atq; hamotarum, aucupumq;
item hamotrathones, modo piscatores, modo qui uncas cadauera
trahabant, præsertim pestilentie tempore. Hamum quidā a
græco deductum putant. Nam græci ἀμματα dicunt li
gamenta. unde amentum dictum, quod quidam esse id existi
mant, quo iacula, ut miti possint, iunguntur. ideoq; sic appel
latum, quod ad mentum id aptantes trahant, sed falsum est.
Nam amentum omne ligamen significat. Plyn. Sedes enim hu
ic posita, soleisq; sine amento si ignis in Metelli publicæ porticu.
ideo autem aspirationem assumpsit hamus, ut in datiuo, et ab
latino singulari ab amo uerbum distingueretur. ab amento (ut
quidam putant) Examen dictum, quasi examentum. est enim
filum, quod in trutina regitur, de quo superius diximus. a quo
fit ex amino uerbum, quod si significat scrutor. inuestigo. ex qui
ro. ex ploro. a quo examinatio. exquisitio. Examen etiam pro
ipsa examinatione accipitur. interdum etiam significat apum.
uestigiarum, aut locustarum, aliorum uel simulum congregatio
nem, quod hæc ita uniantur, ut simul uideantur ligata. P L A
C I D A E. Mitis, sedatæ, epitheton quietis est placida, et a
placere deriuatur, quod quæ quieta sunt omnibus placent. Pla
cere est gratum esse. Cuius contrarium est ab eo compositum
displicere. aliquando tamen per metaphoram placere, accipitur
pro efferi, et quodammodo gloriari, cum alterius contemptu,
ut ego nimis placeo tibi. Tu nimis places tibi. Ille nimis placet
sibi. Quintilia. Placeas licet tibi opum tuarum fiducia diues.
Si tibi idem inuidere non expedit, pares sumus. a displicere
fit displicentia. Apuleius. Displicentia quadam rerū, quas au
dierat, affectus. item a placeo per placeo, quod est uehemen
ter placeo. Plautus. Ver placeat. et complacere, idem, quod placeo.
item placitum, quod significat consensum, et quasi decretum
plurimorum, et ueluti pactio quædam firmata. Plyn. Tibe
rio Claudio principe ante hos quadraginta annos institutum,
ut ieiuni biberent, potuq; uini antecederent cibos, exterris et
hoc artibus, ac medicorum placis nouitate aliqua sese commē
dātium. idem. Eadem ætas Neronis principatu ad Thesalium
transiuit delentem cuncta maiorum placata, et rabie quadā
in omnes æui medicos perorantem. item a placidus placere de
riuat, quod est mitis, ac placidum facio. propitio. a quo pla
cator propitiator dicitur. Placatio, propitiatio. Placabilis pro
pitibilis. et placenta libum farinaceum, quod fit ex farina,
caseo. melle, uel quod nobis placeat, uel quod ea solerent deos
placare. SEMPER. Continuus, sine intervallo. A quo cō
posita fiunt semperuiuum herba. et semperiternus. et semperit
erne aduerbium, de quibus supra diximus. sēpiternum ab æter
no ita distinguunt, quod semperiternum dicunt deū esse, qui sem
per fuit, eritq; æternos homines, qui principium quidem ha
buerunt, et tamen animo sunt immortales, atq; perpetui. Te
ren. Ego deorum uitam propterea semperiternam esse arbitror,
quod uoluptates eorum sunt propriae. SOLLICITA
B A T. Inquietabat, molestia afficiebat. Sollicitare. n. est uel
spem, metumq; ostendere, ut solciato plebem, uel inquietare, et
curam iniicere, ut hoc loco. Ab hoc fit sollicitatio, quæ ab altero

fit. et sollicitudo, quæ mentibus inhaeret, hoc est cura, et inquie
tudo mentis. Teren. Tum nuptiarum sollicitudo. et solicius, in
quietus, ac curis plenus. Solciato autē a solo deductum est, qua
si solo ato, hoc est loco dimoueo. Solum. n. neutro genere dicitur,
quicquid aliam rei subiacet. Vnde nauis solū est mare. Virg.
de mari, subtrahiturq; solum. Hinc solum pro loco ponitur.
Item pro terra, quod pedibus nostris subiecta sit. unde natale
solum dicimus patriam, hoc est terram, in qua nati sumus. et
exulem, qui ex patria eiectus est, quasi extra solum, quæ ad
modum idem extorris appellatur, quasi extra terram. a quo
exulo uerbum, hoc est patria priuatus sum. et exilium ipsa
priuatio. item ab hoc solo solidum dicitur, quod modo signifi
cat continuum, ac iugis. Plau. Decem annos solidos errauit pu
er. Modo plenum. integrum. nihil uacui, aut concui habent.
Virg. Solidoq; adamante colūna. Hinc fit solido uerbum, qd
est robor firmo. a quo consolido. et solidatio. a quo consolida
tio. et solide aduerbium. et consolida herba, quæ et confer
ua. et coagulium dicitur. et græce σπυραι. Quidam
etiam strimum appellant, quod strumis illita sanandis pecu
liaris est. alij conferuam uocant aliam herbam, a conferuans
do, quæ in aquis dulcibus nascitur. Spongia uerius aquarum,
quæ muscus, aut herba uillosa densitatis, ac fistulosa. Cura
tum ea legitur prolapsam ex alta arbore putantorem quendā,
omnibus fere ossibus con fractis circumdata uniuerso corpori,
et aqua sua inspersa, quoties inaresceret. item a solidum in so
lidum dicimus aduerbialiter, hoc est in integrū, ut omnes pro
miserunt in solidū se satisfacturos, hoc est integrē unusquisq;
per se, et non omnes simul. item a solo fit solistimum, quod so
li est. ita. n. a solo solistimum dicimus, sicut a medio media sti
mum antiqui non modo balnearū, sed adium quoq; ministros
mediastimos uocabant, quod medij essent ad præstanda offi
cia. de tripudio solistimo dictum est a nobis superius. et soli
dus nummi genus, quo in præsentia utimur. Vngenti solidi librā
constituunt, et solitaurilia, quæ immolatio erat trium hostia
rum diuersi generis. Tauri. Arietis. ueris, quia omnes solidi,
integriq; sint corporis. Alij solidum non a solo, quod terram
significat, sed ab osorum uocabulo dictum uolunt. Osa. n.
solum totum uocant. unde soliferreum genus teli appellatum,
quasi totum ferreum. et solers in omni re prudens, quasi totus
ars. A quo solertior. solertissimus, et solertia industria, quo
rum contraria sunt inerti, quasi sine arte. Inertior. Inertissi
mus. Inertia. et solēne, quod omnibus annis præstari debet.
a quo solēnitas appellata. et solor, quasi solidū redimegro.
a quo solatum, et quo poetæ potius utuntur, solamen. Vir.
Solamenq; mali de collo fistula pendet. et consolor. et conso
latio. et consolabundus. et consolamen. et consolatorium. un
de consolatoriā epistolam dicimus. et consolatorium carmē.
Quidam solatum a consolatione ita distinguunt, ut solatum
re fieri dicant. consolationem uerbis. et consolari, oratione so
lari. et solium armarium ē ligno factum, in quo reges ob ar
poris sui tutelam sedebant, dictum quasi solidum. Ponitur ta
men abusiue pro sella regali, et pro nase, in quo uel balnea
mur, uel condimur. Quidam tamen solium a sedendo dedu
ctum putant, ut supra ostendimus. unde et solisternia. et so
laria appellata. et solox lana crassa, quasi solida. Item pons
lana contextum. Titinnius. Lana soloci ad purpurā data. Lu
cilius. Montano hirc, atq; soloe sicut ē contrario onis, quæ uē
trem lana nudum habens, apicæ dicitur. Item a solon, quod
osorum lingua totum significat, solus deriuatur. Nam qui
unus est, totus est. Aurelius. etenim cum unus erat in mundo,
unius error omnium fuit, et omnes errauimus in eo uno. Ab
hoc solitarius dicitur, qui solus uiuit. Vnde solitaria uita, et so
litaris passio.

literius passer. & soliloquus, qui solus loquitur. & soliloqui-
um, quod per nos contemplando loqui solemus. & solitudo,
quam veteres etiam solitatem dixere, & solea, quod sola pedi-
bus subijciatur. Genus calceamenti est plantis subiectum. nam
caetera prope nuda teretibus corrigijs necluntur, quae dican-
tur amentia, eo quod aptantes ea ad mentium trahunt. Plyn.
Corneliae Gracchorum matris sedes statua posita fuit, soleusq;
sine amento insignis in Metelli publicae portica. Amentia etiam
dicuntur, quibus uincuntur iacula, ut mitti possint. unde a-
mentatas soleas, & amentata iacula dicimus. Quidam putant
hoc uocabulum a graecis accepit, qui haec ἀμματα uo-
cant. Soleas uero uox graeca crepidas nominamus. & per di-
minutionem latinam crepidulas, earumq; sutores crepidarij
dicuntur. Cicero hoc calceamenti genus gallicis uocat. Cum gal-
lias, & lacerna castris. Solea etiam piscis est, de quo supra
diximus. ite materia roborea, si per qua paries crantius ex-
truitur. Quidam etiam putant Crepidas latinum uocabulum
esse, a crepitu, hoc est a sono, quem ambulando reddunt, ap-
pellatas. Crepare enim proprie sonare est. Vnde crepitus di-
ctus est. Teren. sed hostium concrepuit. Est autem crepitus so-
nius uolentis, ex impulsu resultans. A quo increpare est cum
impulsu uocis, & imani sonitu reprehendere, in casare, in sul-
tare, a quo fit increpitare frequentatiuum. Virg. Hostis ama-
re quid increpitus, mortemq; minaris? Idem. Aestate incre-
pitans feram. & increpatio huiusmodi reprehensio. a crepo
fit frequentatiuum crepito, quod proprie est ambalorum, tym-
panorumq; & aliorum huiusmodi. a quo fit crepitaculum,
quod sistrum dicitur, frequens in sacris Isidis. Est enim sistrū
aeneum crepitaculum, cuius per angulum laminam in mo-
dum balnei recuruatam tr. uectae mediae paucae unguae, cri-
spante brachio trigeminis ictus, reddunt argutiū sonum. Vir-
gilius. Regna in medijs patrio uocat a gmina sistrō. Martia-
de crepitaculo, si quis plorator collo tibi uernula pendet, Haec
quatrat tenera garula sistrā manu. & crepitulum ornamen-
tum capitis est, quod in capitis motu crepitum facit. Crepitus eti-
am uirpis uentris sonus appellatur. Concrepo quoq; a crepo
deducitur eiusdem cum eo significationis. Sifenna. Congloba-
ti, & collecti concrepant armis. & percrepo. Lual. percrepa-
pugnam Pompili factam, Corneli cane. Aliquando tamen per-
metaphoram accipitur pro cōqueror, uel doleo. Idem. Et crepat
antiquum genus ut pietate repletū. Plaut. Qui crepat desin-
ctum patrem. Hora. Qui posthuma grauem molliciem, aut
pauperiem crepat. Aliquando pro imato. Turpi. Age tu, Hy-
menaeum increpa. Nonnunquam pro frangere. Virg. Et a cito
murtā rem obnixi crepere. a quo crepido deriuatur, quae
proprie est praerupti saxi altitudo, & moles. Idem. forte ratis
caeli commicta crepidine saxi, Ex positis stabat scalis, & ponte
parato. quādoq; pro ferio. Ennius. Sed sonitus aureis meas pul-
su pedum increpat. Cicero. itaq; uir bonus habeat hanc umi,
ut si digitis concreperit, possit in locupletum testamenta no-
men eius irrepere. a crepo etiam a pra, & a principio cre-
pe sunt appellatae, quod cruribus crepēt, ut supra diximus.
& crepi lupera a crepitu pellicularum, quem faciunt uerbe-
rantes. Mos enim Romanis erat i Lupercalibus nudos discur-
rere, & pelibus obuias quasq; foeminas ferire. Crepera res
(ut Nonius scribit) dubia dicitur. Vnde & crepusculum, lux
dubia. & decrepiti senes, i dubio uitae constituti, uel quod nec
mouere se propter senectutem, nec ullum facere crepitum pos-
sunt. & creperum bellum anceps, & dubium. inde increpia-
to quidam dictum putant, quia male dicta fere i certa & du-
bia sunt. Item a crepo crepor, pro crepitatione deducitur. &
crepundia, puerilia ornamenta, de quibus supra diximus. So

lū quoq; aliquando pro deserto usurpant poetæ. Vir. Heu ma-
le tum Libyæ solis erratur in aruis. & a solus deducitur sol,
quod t̄tam claritatē solus obtineat. Vnde Assyrii quoq; huic
nomini ad ad nomen addiderunt, quod eorum lingua signifi-
cat solum. Ab eo fit solaris. unde solaris radius dicitur. & so-
laris annus, cū sol ex pleto per omnia signa circuitu ad id, un-
de digressus fuerat, redit, quod fit ferē trecentis sexaginta quq;
diebus. Sicut lunaris annus dicitur, qui mense uno suum confi-
cit cursum. & Magnus annus, cum omnes planetae in unum
10 locum recurrunt, quod fit (ut scribit Hortensius) spatio duo-
decim millium & noningentorum annorum. & solaris her-
ba, quam graeco nomine heliotropium dicimus, quod se cum
sole circumagat, etiam núbulo die, tantus est eius syderis amor,
& nocte contrahat caeruleos flores. Magnus ē mīdicorum no-
stri temporis error, qui cicorium putant heliotropium esse, cū
cicorium sit intybum erraticū, cui radix longa, & lenta, qua
ad uincula etiam utuntur, estq; herba frigidissima, cum helio-
tropium temperata sit, & aliquid habeat caliditatis. Cicori-
um quidam ob singularem salubritatem chreston appellant.
20 Graeci enim χρεσόν utile uocant. Alij pancration, quod
παραπάριον omnipotens sit. Magi putant huius succo cū oleo
perunctos fauorabiliores fieri, & quae uelint facile imetra-
re. Solaris quoq; lapillus est, quem similiter graeco uocabulo he-
liotropium nominant porracei coloris, sanguineus uenis distin-
ctus, de quo supra diximus, sicut solis gemma. Alius lapillus
est candidus, qui ad speciem solis i orbe fulgentes radios spar-
git. Item a sole solanus. unde subsolanus uentus, de quo supra
diximus, quod sub sole oriente nasci uideatur, & solanū her-
ba, quam alij strichnium, alij haliacabum. alij quod uesciae
medeatur, & calculus uescariam uocant, hac coronarij utun-
tur in Aegyptō, quod ederae folio similis sit. Siquis eam dra-
chmae folio sumpserit, uariae species, ac lactia plena animo
obscurantur. Duplicatum pondus i sanā facit. ideo μακρόν
quidam e graecis, e latinis Furialem herbā nominant. Quic
quid ponderi adijciatur, mortem repraesentat. Sunt qui dori-
on appellent, quod cuspides ea in praelys tingentur. Strych-
nis etiam, & haliacallios, & erythros, & neuris nuncupatur.
Xenocrates nullum esse corporis malum scribit, cui haec her-
ba non sit salutaris. Item a sole solarium horologium, locus i
quo horae ad solem conspiciuntur. Primus Romanis hoc statu-
isse dicitur L. Papyrius cursor ad eadem Quirini, cum eam a
patre suo uotā dedicaret ante duodecim annos, quā cū Pyr-
ro bellatum est. Nam prius ortus tantum, & caesus solis no-
minabantur, adiecto etiam post aliquot annos meridie, quem
Acaenus consulum pronuntiabat, cum ē curia iter rostra, &
30 graecis sin prospiciebat solem. Curiae quippe duorum gene-
rum erant, & ubi sacerdotes res diuinas curabant, ut curiae
ueteres, & ubi senatus humanas, ut curia hostilia, quam pri-
mam edificauit Hostilius rex. Ante hanc rostra erant dicta
a rostris nauium, quae ex hostibus capta, ibi fixa sunt. Liui-
us. naues antiatum partim in naualia Romae subductae, par-
tim incensae, rostrisq; earum suggestum i foro extructū ador-
nare placuit, Rostraq; id templum appellatum. sub dextra
horum a comitio locus erat, ubi nationum legati subsiste-
bāt, qui ad Senatum mittebantur. Is a graecis propter nationis ex-
cellentiam graecostasis, hoc est statio graecorum est nominatus.
Acaenus praeco erat ita dictus, quod ad censum solitus esset uo-
care. Consul enim, qui exercitū imperaturus erat, dicebat A-
cēso, Calphurni uocat illicium omnes quirites huc ad me. A-
census dicebat sic. omnes quirites ite ad conuentionem huc ad
iudices. dehinc consul loquebatur ad exercitū. Impero qua cō-
uenit ad comitia centuriata. Censor uero sic Acaenso i perabat,
40
50
60

ut populum uocaret. Quod bonum, fortunatum, felix, salutaremque sit populo romano Quiritium. Reique publicae populi romani Quiritium, ubique, colle, quaeque meo fidei, magistratuumque nostro omnes quiritis, pedites, armatos. Prunatosque curatores omnium tribuum si quis pro se, uel pro altero rationem dari uolet, uocat Illicium. Praetor autem Acaenso iubere solebat, ubi ei uidebatur meridiem esse, ut inclamaret meridiem esse erat muros ire solitus, ut illiceret populum in eum locum, unde uocare posset ad concionem. Hinc est uersus ille ueteris Comediae. Vbi primum acaensus clamarat meridiem. Illicium est, cum circa muros iur, ut populus allicatur ad magistratus conspectum. Qui eos uocat ascendit in locum. Unde uox ad concionem uocantis exaudiri possit. Marcellus scribit, Acaensos genus militiae esse administratibus proximum, dicti quod ad necessarias res sepius acciuntur, ueluti acaensi. Pompeius uero Acaensi inquit dicebantur, qui in locum mortuorum militum subito subrogabantur, dicti ita, quia ad censum adijcebantur. Manifestus est error utriusque. Item a sole solstitium dicitur, quasi solis statio, cum sol ultra non progreditur, sed retrocedere incipit. Singulis qui per annum duo solstitia sunt. Vnum aequinoctium in principio aequinoctii, cum sol ad inferiores incipit circulos comere. Alterum hyemale in principio aequinoctii, quando sol ad nos incipit reuertitur. Virgilius. Humida solstitia, atque hyemes orate serenas. Praeterea a sole solstitia, quae et solpuga dicitur, de qua superius diximus, et in solo uerbum, quod si significat ad solem factum, sicut in summo, sicut ad summum. ab hoc insolatio dicitur, quemadmodum a fumo, Insumatio. Plinius. Ceram uinaceo crate sub diuo sicant sole, Lunaque: hoc enim candorem facit, si sic sicantur, et ne liquefiant, protegunt tenui limbo. Cuius didissima uero fit post insolationem, etiam humi recocta. Plinius. atque hillas in fumatas, et sume. Hillas hoc est Farta intestina tenuissima. Vt ceteris enim hillas intestina tenuiora dixerunt, unde Bonilla oppidum uocatum, quasi bonis hille non longe ab urbe, et eo uulnerata bos sua trahens intestina demerit. Laberius. Ne sic aliter hunc praedicabis, quomodo uideo adolescenti nostro caedis hillas. insolare quoque puellae crines dicitur, dum faciem tectae passos ad solem tenent candidandi gratia, et ipsi exines insolati dicitur. Item, solati dicitur qui sole correpti sunt, quemadmodum syderati, qui sydere. Plinius. Sic et solatis profunt. sol graece hlios dicitur. a quo Helius proprium nomen. et Helioabalus, qui Antonij Caracallae filius fuit natus ex Semiamura formosissima foemina apud Phonicas, quo tempore pater eius cum Parthis bellum gerebat. Hic matris ingenio apud Antiochiam ad imperium assumptus est, in petra uicque a Senatu, ut mater in ordine senatorio locaretur, quod nunquam antea fuerat mulieri concessum. et Heliochryso, de qua diximus. et Heliochryso herba aureum florem producat. Solus graece ueros dicitur. a qua monas monadis deducitur, quod significat unitatem. et monachus solitarius. et monarcha, unicus omnium princeps. a quo monarchia unius principatus. et Monacris Arcadiae mons, quasi solus uertex, sive sola summus. et Monachus proprium nomen, quasi ueros ueris hoc est solus unguis, quod pedem instar equi habuerit. et monomachia singulare certamen. et monosceli homines india singulis cruribus mira pernicitatis ad saltum, ουκίλος. enim crus dicitur. Iidem Sciopodes uocantur, quod in maiore aestu humi iacentes ουκίλος, hoc est umbra pedis se protegant. et monoptoton unius casus. et monoxylum, quod ex solo est ligno. et monacrus, de quo inferius dicemus, quasi sola aedes. et monoceros, unicornis. et Monodos Prusiae filius, qui dentium loco os unum continuum habuit, quemadmodum Pyrrhum Epirotarum regem ha-

buisse Plinius refert. ουκίλος enim dens dicitur. Itaque monodos dicitur, quasi unicus dens. et monophthalmus, unius oculi. Solidurus, non a sole, seu solido, aut solo deriuatur, sed ita uocatur lingua gallica deuotus. Caesar cum sexcentis deuotis, quos galli soliduros appellant, quorum est conditio, ut omnes in uita commodis una cum uis fruuntur, quorum se amicitiae dederunt. Si quicquam per uim accidat, aut eundem casum una ferant, aut sibi mortem consciant. Item a solus solinagus dicitur, qui solus uagatur. et soleo, quod si significat consueui, quasi solus, hoc est totus eo. Cuius praeteritum est solitus sum. a quo insolitus pro insuetus. et insolens proprie eiusdem significationis. Terentius. Quid tu Athenas insolens? Aliquando tamen per metaphoram pro arroganti ponitur, hoc est eo, qui non solita agit, sed excedit legem humanam, et naturalem. Cicero. Nec erat uertendum, ne uera praedicans sese nimis uideatur, aut insolens, aut audax. Hinc insolentia pro arrogantia dicitur. et insolenter aduerbium, arroganter. Vt ceteri insolui pro insoluum usurparunt. Afranius. orbitem senectuti tuae malum metu, quod insoluum non uenit caeco, ac dementi. id est, ne ueniret, quod non agitur insoluum. a soleo fit compositum assoleo. Plinius. Oppido sic assoleo. OPES MISERAS. Miseros diuites. opes enim pro epulentiis posuit (ut mos est poetarum) Miseros autem ideo diuites uocat, quia continuo delatorum calumnijs infestabantur. Opes dea est, quae Cali ex uestra filia fuit, et soror, ac coniux Saturni. Graeci Rheas uocant. hanc quidam putant terram esse, ab opere ita uocatum, ut supra diximus, quia ex operibus terrae, humanae uitae alimentum quaeratur, fructusque, et fruges ex ea nascuntur. ab hac opes, hoc est diuitiae dicitur, quia diuitias omnes in agris esse, ueteres existimabant. Hinc locupletes dicebantur loci, id est, agri plenos. et pecunia ipsa a pecore appellabatur. et passua censo riijs tabulis dicebantur omnia, ex quibus populus reddens haberet, quia diu hoc solum uectigal fuerat. Multatio quoque non nisi ouium, bouumque impendio dicebatur. Maxima multa erat trium millium, et uiginti assuum, quia non licebat quondam pluribus triginta bobus, et duabus ouibus quinquam multari. existimabaturque bos centissibus, ouis decussibus. Minima autem multa unius ouis erat. et ouis quando multa erat, masculino genere proferebatur. Varro. Quando citatur neque respondit, neque excusatus est, ego ei unum ouem multam dico. Multa poenam si significat, quod Opes poenam uocant multam. Vt autem uero poenam multam dici existimat, quod olim singula ob peccatum exigebantur. ut ouis, aut bos. postea multa simul exigi coeperunt, et uinum, atque oleum addi. in hoc autem multa differt a poena, quod poena generali nomine dicitur omnium delictorum coertio, multa uero est specialis poena, cuius animaduersio pecuniaria est. poena autem (ut uel ipse inquit) non ratio pecuniaria, sed captus, et existimationis irrogari solet. Et multa quidem ex arbitrio eius uenit, qui multa dicit. poena autem non irrogatur, nisi quae lege, uel quo alio iure specialiter huic delicto imposita est, quum in multa ibi dicitur, ubi specialis poena non est imposita. ite multa is dicere potest, cui adiudicatio data est. Magistratus enim solos, et praesides prouinciarum posse multam dicere permissum est. Poenam autem uniusquisque irrogare potest, cui huius criminis sive delicti executio competit. a multa fit multo uerbum, quod est punio, condemo. Vt ceteris tamen aliquando pro augo usurparunt, et uoti copotem reddo. Nouius. et uobis quidem gratias ago, cum uotis me multatis meis. ab hoc multatio, hoc est condemnatio deriuatur. Multantia pecunia uocatur, quae ex multa papitur. Ex his apparet, quam ridicula sit opinio eorum, qui multa per scribi debere, et a mulgeo uerbo deriuari scripserunt. Est enim mulgere lac emam ex primere. unde

unde mulctra dicitur ipsa extractio lactis. Virg. Bis uenit ad
mulctram, binos alit ubere factus. a quo mulctrale uas appel-
latur, in quo lac colligitur. idem. i plebunt mulctralia uaccæ.
item a mulgeo Caprimulgi dicti, quos Aristoteles a caprarum
mammas Aegthelas uocat. Aues sunt grandiores, merula a-
spectu, fures nocturni. interdum enim uisu carent, intrant pa-
storum stabula, caprarumque uberibus aduolant ob suctum
lactis, qua iniuria uber emoritur, caprisque ita mulctis oboritur
cæcitas item emulgeo, quod significat sine labore tollo. Teren-
t. Emulsi argento senē. Præterea a mulctus sit multitudo, quod si-
gnificat frequentiam, ac copiam. Ci. Sed ut pontifices ueteres
propter sacrorum multitudinem tres uiros epulones esse uolue-
runt. et multifariam, ac multita idumenta, de quibus supra
diximus. et multum, ac multo aduerbia. et multesima pars
pro quantitate infinita. Lucal. Quam paruula pars, quæ mul-
tesima consistet. et multitudus, multz uidens. et multipes, mul-
torum pedum, ac uermis, de quo supra diximus. et multi-
plex, inuolutus. narius. multas plicationes habens. et multi-
plico. a quo multiplicatio. et multifacio. magni existimo. et
multiuolus, qui multarum rerum desiderio tenetur. et mul-
tiloquus, qui multa loquitur. et multifidus, multis modis fi-
dens. multum, et satis hoc distans, quod multum infinitum est.
satis finitum. uariis illud, hoc parcas, et se continentibus appli-
candum est. Lucal. Nam si quod satis est homini, id satis esse po-
tisset, hoc sat erat. Nunc cum hoc non est quid credimus por-
ro diuitias ullas animum mihi ex plere potesse. Ludos præte-
rea celebrantes Bibeos appellabant. Seruius Rex, ouium,
bouumque effigie primum æs signauit, frugem aratro quæsi-
tam si quis nocte depastus esset, aut se casset, puberi quidem ca-
pitale erat, suspensusque; Cereri grauius necabatur, quam ho-
m. adio conuictus. in pubes prætoris arbitratu uerberabatur.
ques sonuusque; in stramentis erat. Dona amplissima impera-
torum, ac forum auium erant, quantum quisquis uno die plu-
rimum arauisset. cognomina hinc erant Pulummi, qui pulum
in pistrinis inuenerunt. Pisones a pinsendo. Fabij. Lenuli. Ci-
cerones, ut quisquis aliquod huiusmodi genus optime fereret.
in sacris nihil religiosius consarrationis uocabulo erat, nouæ
nuptæ firrem, de quo supra diximus, præferebant. A grū
male colere censorium probrum iudicabatur. Virum bonum
non alium, quam qui bonus colonus esset, iudicabant. Cato.
Maiores nostri uirum bonum cum laudabant, ita laudabant
bonum agricolā, bonumque colonum. amplissime laudari exi-
stimabatur, qui ita laudabatur. Imperatorum manus colebat
agror, et sancti se laureato uomere terra gaudebat. ferētē
inuenit data dicitur a L. Quintum Cincinatum tria iuge-
ra terre trans Tyberim, quæ postea præta quinta appella-
ta, ore adhuc pulueris pleno, cum uiator uela corpus inquit,
ut proferam senatus, populi que; romani mandata. unde Serani
cognomen adeptus est. Gloriam denique; a farris honore adori-
am ueteres appellauerunt. Ador enim farris genus est. E dor quom-
dam ab edendo appellatum, uel quod adoratur, ut fiat tostum.
ex hoc mola salsa in sacris fiebat. ideo ergo adoriā gloriam
uocabant, quod gloriosum eum putabant esse, qui farris copia
abundaret. Id genus farris adorem quoque; far nuncupatur.
ab opibus opulentus dicitur diues, quasi diuitiarum plenus. a
quo opulenta, quam ueteres etiā opulentitatem dixerunt. Plau.
Quasi quæ eius opulentitatem reuereris. Cæal. timet, ne opu-
lentia nostra sibi iniuriam faciam. Hinc etiam opuliscere
pro ditescere accipiebant. Ennius. quo magis in tantis possunt
opuliscere campis. Item opimus diues. pinguis. Unde opima
spolia dicuntur, quæ dux duci detrahit. Virg. Aut spolijs ego
iam raptis laudabor opimis. et opime aduerbium abundan-

ter. et opiparum, magnarum opum. unde opiparum conui-
uium dicimus. a quo opipare aduerbium abundanter. copio-
se. ops quoque; aliquando pro opibus a ueteribus usurpatur. a
quo inops pauper dicitur. et inopia paupertas. aliquando ta-
men inops, et inopiosus non ab opibus, sed ab ope deduci ui-
dentur, significantque; sine ope. Unde inopem animi. inopē cō-
siliij dicimus, hoc est sine ope animi, sine ope consilij. Virg. Sæ-
uit inops animi. Plau. Sæpe ego res multas tibi mandauit dubi-
as egenas inopiosas consilij. Item ab ops opis dicta, hoc est auxi-
lium. opem quippe ferre in rebus dubijs dicimus. Teren. In-
no Lucana fer opem, serua me obsecro. ab hoc fit opitulor uer-
bum, quod est adiutor, subuenio. Teren. Sin opitulor, huius mi-
nas. ab eo opitulatio. et opitulor Iupiter. et opitulor. Item
ab ope Opigena Iuno, quam matronæ colebāt, quod ferre eā
opem in partu laborantibus credebant. et opifer, opem fe-
rens. et oppidū, quod opis causa edificatur. Item ab ops Opa-
lia dicta festa eius deæ, quæ eodē die, quo Saturnalia celebra-
bantur, quoniā opē Saturni coniugem esse crediderunt. Rhea
dicta est ἀπό τοῦ πέω fluo, quod terra affluens sit omnium
rerū, eadem Cybele appellatur, uel a monte, atque oppido Phry-
giæ Cybelo, ubi sacra eius primo instituta sunt, uel ἀπό τοῦ
κύβαλον, quod et κύβαλον dicitur, atque instrumen-
tum est, quo in sacris eius utebantur, propter quod aliquando
per simplex. l. scribitur, corripiturque; a poetis. Martia. hic Cy-
beles iudæ illinc sacraria Vestæ. aliquando p duplex. ll. et
producitur, ut apud Propertium, et Lucanum frequenter. et
terra, quod dea sit telluris, propter quod curru uehi fingitur
a poetis, quia terra pendet in aere, et rotis sustineri, quia ro-
tatur, semperque; uoluitur mundus, et curritam coronam gēsta-
re in capite, quoniam terræ subditæ sunt urbes, in quibus tur-
res esse manifestum est. et mater deum, quia omnia gēgnit. et
mater alma, ab alendo. et mater Phrygia, a monte Phrygiæ,
quem pluratuo numero Dindyma uocant. Vir. Ite per alta
Dindyma. in eo sacra sibi per Corybantes instituit. a quo Din-
dyme, et Dindymene a nonnullis uocatur. et Berecynthia
a monte Phrygiæ, qui Βερέκινθος appellatur. et Pales,
quod sit pabulorum dea. unde eius festa parilia dicta sunt, qua
si palilia (ut Varro sentit) ut alij, quoniā pro partu pecoris ea
sacra fiebant parilibus conditam a Romulo urbem Romam
fuisse manifestum est, quæ diem festum præcipue minores ha-
buere. TRADUCTA EST GETVLIS. Trās
lata ad getulos, hoc est in Africam missa in exilium. Traduco
ex trans, et duco compositum est, sicut traicio ex trans, et ia-
cio. Ducto manifestæ significationis est, differtque; a traho, quod
duamus eum, qui sponte sequitur. Trahimus autem nolentem
sequi. Seneca. Fata nolentem ducunt, nolentem trahunt. Virg.
Ducatur infelix æuo confectus Aletes. Per metaphoram tamē
duco aliquando accipitur pro auoco, et delectatione quadam
demulceo. Ci. Dantque; se ad ludendum, fabularumque; auditio-
ne ducuntur. Aliquando pro ago, siue patior. Vir. Nate dea po-
tes hoc sub casu ducere somnos? Nonnunquam pro educo, extra
ho. Idem. Ille tamen clypeo obiecto conuersus in hostem ibat,
et auxilium ducto mucrone petebat. Nonnunquam pro exci-
to. Cicæ. Quod si quem statuæ magno pere delectant, si quis ca-
rum honore, aut gloria ducatur. Quandoque; pro allicio. idē.
postremo pretio, aut mercede ducuntur. est etiam quando pro
erigo, atque extollo accipitur. Virg. Pars ducere muros, moliri que;
arcem. Et pro existimo. Apule. Ego sic animo duco mox me in-
ter meos futurū. Et pro contraho, siue auerto. Martia. Qui du-
cis multus, et nō legis ista libenter. A duco dux deriuatur, qui
alios ducit. unde et ducem gregis dicimus, et ducē belli, qui
etiam ductor appellatur, cuius foemininum est ductrix. Item

ducto frequentatiuum, cuius aliud frequentatiuum est ducti-
to. veteres quoq; a ducendo dubenim dicebant, quem nunc do-
minum dicimus. Item a ducendo ducatus pro ipso ducendi officio.
Iustinus. Cum uarij; frustrationibus non sine risu deferretur,
& honoratum in super ducatu aduersarium cernebat, iram in
ipsum philippum uertit, ultionemq; quam ab aduersario non
poterat, ab iniquo iudice exegit. & ductus pro ipsa ductione.
Vnde aqueductus dicuntur deductiones aquarum. & du-
ctile, quod facile ducitur, attenuaturq; vnde aes ductile appel-
latur, quod malleis obsequitur, tenuaturq; i lammas, cuius co-
trarium est aes caldarum, quod funditur tantum, & malleis
fragile est. Composita quoq; a ducendo fiunt adduco, quod pro-
prie est inuitum, & quasi renitentem ducio. Teren. Si illum pro-
test, qui alicuius rei est, etiam eum ad nequitiam adducere. Po-
nitur tamen aliquando pro suo simplici. idem. Adducimus tu-
am Barchidem. aliquando pro cogno. Cic. Nullo imbri, nullo fri-
gore adduci, ut capite aperto sit. Interdum pro contraho. Virg.
Vbi ignea uenis omnibus arctis suis miseros adduxerat artus.
Hinc adductam frontem irati, hoc est contractam dicimus. No-
nunquam pro torqueo. roto. idem. Ipse ter adductas arcum at-
put egit habenas. plerumq; etiam pro produco, extendo. Idem.
Ocyus adducto torquens hastile laerto. Circa ducendo nota si-
gnificationis. introduco, immitto, & intra aliquem locum du-
co. item instruo doceo. a quo introductio appellatur instructio,
doctrina. & ipsum (ut ita dicam) principium eruditionis, quam
graeci *εισαγωγη*, hoc est isagogen uocant. Vnde Porphy-
rius opus suum, quod de dialecticis principijs scripsit isagogen
uocauit, quam obrem & isagogicon introductorium dicimus.
Obduco modo tegeo. idem. Obducit pascha iunco. modo e con-
trario detego, aperio. Luc. Vos interea lumen afferte, atq; au-
lam obducite. Nonnumquam etiam facio. contraho. Plyn. Iam cal-
lum obduxerat. perduco usq; ad finem ducio. Apule. Iamq; fa-
miliam ad stabulum perduxerat. Abduco. aufero. abigo. Cur-
tius. Armenium omne abductum. interdum tamen pro suo sim-
plici accipitur. Li. Flauius supplementum ab Roma abduxer-
at. Subduco, deduco. reduco, de quibus supra copiose disserui-
mus. Educo extraho, quasi extra ducio. Virg. hoc dicens eduxit
corpore telum. ponitur tamen aliquando pro erigo. idem. Aramq;
se pulchri, cogere arboribus, caeloq; educere certant. aliquan-
do pro nutrio, proueho, quod modo prima, modo tertia coniu-
gationis est. Vnde liberorum educio, seu educatio dicitur. Te-
ren. Eduxi a paruulo, habui. amaui pro meo. produco, modo
extendo, & quasi longius ducio. Virg. Abnegat excisa uitam
producere terra. Hinc producta syllaba dicitur longa. & pro-
ductio elongatio. & producte aduerbium longe, modo pario
instruo. facio. ut bona arbor bonos fructus producat. Teren. Se-
ni animam primum extinguerem ipsi illi, qui illud produxit
saelus. Aliquando pro prosequor usurpatur. Virg. Nec te tua si-
nera mater produxi. Aliquando pro extraho, & foras ducio.
Teren. Produxi, ac uendidi. induco, quod proprie est introdu-
co. Plau. Induc eam in domum, & quid agat obserua protin-
us. Aliquando tamen induco ponitur pro immitto, fingo. Ci.
Hinc ille Giges inducitur a Platone. Aliquando pro persua-
deo. Luc. Huius ego animum si induco, ut ab amore meretri-
cis desistat. Nonnumquam etiam inducere est quibusdam ueluti
fallacis decipere. idem. Miserum senem sirenum cantu indu-
ctum. Hinc Rhetores inductionem uocant argumenti genus,
cum per interrogationem simulum cogimus aliquem aliquid
fateri, ueluti manu in id, quod uolumus eum ducentes. Vt si fi-
at interrogatio talis. Quod est pomum generosissimum, nonne
quod optimum? concedetur. Qui equus generosissimus, nonne q
optimus? & plura in eundem modum, cum id subiungitur, cu-

lus rei gratia rogatum e. Quid homo nonne is generosissimus,
qui optimus? Fateri hoc illis concessis proculdubio oportebit.
Quidam inductionem ita definiunt. inductio est oratio, quae
rebus non dubijs capiat assensionem eius rei, quae instituta est.
Alij inductionem dicunt esse orationem, p qua fit a particu-
laribus ad uniuersalia progressus. Diduco. diuido. separo. Co-
lu. Equitum, qd tripartito diducatur. Reduco, interdum retro ducio,
ut superius diximus. Curti. Reductisq; in castra copijs corpo-
ra curare iubet. interdum libero, & sine piculo recipio. Apule.
10 Meq; oppido in arcem reduco. Hinc reduces dicuntur, qui picu-
la euaserunt. Virg. Vt reduces illi ludunt stridentibus alis.
Aliquando etiam reduco pro replico accipitur. a quo reductum, re-
plicabilem dicimus. idem. inq; sinus scindit sese unda reductos.
Seduco, quod proprie significat seorsum ducio. Accipitur tamen
frequenter in mala partem, pro eo, qd est a recto ad uinum tra-
ho. Vnde seductores dicuntur, qui ad uitia homines hortantur.
Traduco, modo traicio, ut traductus i Africa copijs. Modo ad
ulteriora ducio. Plau. Traducit adhuc lineam plusculu. aliquan-
do trasfero, ut hoc loco. Traducta est Getulis, hoc est traslata
ad gentes. Vnde etiam traducere librum ex una lingua in aliam
qd dicitur, hoc est interpretari. ab hoc traduces dicuntur, qui ali-
unde tracti, ac propagati sunt. Conduco, qd modo significat
colligo. co grego. V arro. Mane suscitatur rostra, populi in foro
conducit. Modo locum accipio. Ci. Vt saepe in nostra repu-
demus mercede conduci. Hinc deriuatur conducho, sicut a loco
locatio. interdum emo. Plau. Caedendum conduxi egallu. Aliquan-
do conuerto. Luc. Et uirtute tua, & claris conducere chartis.
Modo profum. Ci. Potest autem, qd reip. inutile sit, id nunquam
conducere. idem. Facillima autem in ea repu. esse posse conduci,
30 in qua idem conducatur omnibus. Vnde conducibile dicimus
utile. Plyn. Quo nihil comodius nihil rei, de qua agimus, con-
ducibilis cogitari potuisset. GETVLIS. ad Getulos.
hi Africae populi sunt. Africae initio Libyes habuerunt, deinde
Afric, postea genti, postremo Mauri, & Numida. Mitti autem
nocentes grauiore exilio in Africae solebant, aut in pontum,
uel in insulas remotiores. mitiore uero Tybur, Praeneste, uel in
insulas Capanae. V el Getulis dixit, ut remotiore Africae par-
tem, ac magis infesta nominaret. Africa una est ex tribus or-
bis terrarum partibus. Quicquid terrarum iacet a freto ad Ta-
nam Europa dicitur. Quicquid a freto ad Nilum Afri-
ca. Vltra quicquid est Asia est. Africa ab orientis parte Nilo
terminatur, a ceteris partibus cingitur mari. breuior est, quam
Europa, & ubi flumen attingit latior, unde in iugis exurgens
pugit incurua ad occasum, fastigatq; se molliter, & fit paula-
tim adductior. Vbi finitur angustissima est. quae uel i colitur fer-
tilitate praestat, uerum maxima pars inculta est, & uel arenis ste-
rilibus obducta, uel ob situ caeli deserta, uel multo, ac melefico
genere animalium infesta. Mare, quo a septentrione cingitur, Li-
bycum uocatur, a meridie aethiopicum, ab occidente atlanticum.
50 Ea pars, quae Libyco adiacet, Cyrene dicitur a Cyrene urbe,
qua ibi Battus Cyreni regis filius condidit, & a Cyrene uirgi-
ne ita nominauit, quae Penei regis Arcadiae filia fuit, sicut
poetae dicunt) Penei fluminis, quae ob formae praesentiam e Pe-
lio monte Thessaliae rapta fuit ab Apolline, & in Libya di-
citur, ex qua quatuor filios suscepit. Aristaeum. Nominum. Auctonium.
& Argem. Proxima totius prouinciae nomine Africa dicitur,
postea Numidia. deinde Mauritania. Sed Mauri in Atlanticum
pelagus expositi sunt. Vltra eos sunt Troglodytae, & Cam-
sij usq; ad Aethiopas. hi & reliqua huius, & totum latum, qd
60 meridie spectat, usq; in Asiae confinia possident. At super ea,
quae libyco mari abluuntur, sunt Libyes & Leucae aethiopes,
& natio frequens, ac multiplex Getuli, quorum regio Getulica
uocatur,

nonitur, quæ proximos habet Garantes, de quibus supra diximus. Genulus prius duas syllabas correptas habet. Qui-
 Quid dubitas uinctam Getulo me tradere Hiarbæ. Sed ab
 hoc sit Genulus adiectiuum, quod easdē syllabas productas
 habet. Virg. & Getulæ urbes, genus insuperabile bello. Vir-
 uera cui dederint getula in ualle lænæ. Iuuenæ. Cū getula
 ducē portaret belua luscū. Hiarbas Iouis filius fuit ex Gara-
 mātē nymphæ, & Getulorū rex, quē Virgilius scribit i cōnu-
 biū petiisse Didonem. Libyā a græco dictam putat, uel a Li-
 bya uxore Epaphi Iouis filij, uel quā pluuia egeat propter ni-
 miam siccitatem, hoc est quā λέπει ὕδρ, hoc est desinit plue-
 re. A Libya libyos deducitur unde libycū mare. & libyes.
 & libi uentus. & libanotis, de quibus diximus. & libyssa
 libyca. Itē quādo substātiuū est, oppidū Bithiniæ, in quo
 Annibals tumulus fuit, & libyssa libyca. Virg. Et pelle libys-
 sidis ursæ. & libyssa Martianus. Graui, ac libyssa ca-
 lore exustus. a quo libyssa dictus est Apollo ab ijs, qui Pa-
 chinū Sicalie promontoriū i colebant, quemadmodū superius
 differimus. Item libycus cāpus in agro argeo appellatus est,
 quod in eo fruges ex Libya allatæ sunt. Quā ob causam &
 Ceres ab Argis libyssa uocata est. Africa uero dicta est, quod
 sine frigore sit. q̄pe græci πρῖον horrorem dicūt. Asia
 autem ab Asia nymphæ Oceani, & Tethios filia Iapeti con-
 iuge, siue ab Asia Cōtyi filio (ut Lydi affirmant) est etiā Asia
 palus quædam, sed tunc primā syllabam productam habet.
 Virg. Iam uarias pelagus uolucres, & quæ Asia circum. Cum
 uero prouiciam significat, correptam idem. Europa atq; Asia
 pulsi. Europa a Nymphæ Europa nomen habet, Oceani simi-
 liter, & Tethyos (ut quidam uolunt) filia, siue ab Europa filia
 Agenoris, quā Iupiter sub specie Tauri rapuisse fertur, quam
 uis alij a prædonibus rapta dicunt, quorū nauis Tauri effi-
 gem habebat. GETULIS. Ad Getulos. Veteres da-
 tiuū frequenter pro accusatiuo posuere. Teren. Interea mu-
 lier quædam ab hinc triennium ex Andro cōm graui hu-
 iusmodi. Titmī. Vbi Ambitioni uirtutem uideas antecedere.
 Var. Tanta porro inuasit cupiditas honorū plerisq; ut uel cæ-
 lum ruere, modo magistratū adipiscantur exoptēt. NEC
 CEPIT ARENA NOCENTES. Sensus est, non
 sunt puniti delatores in amphitheatro, sed acti in exiliū, in
 quo præponit tempora Domitiani temporibus Titī. Nā Titus
 quemadmodū Sucto. refert, licet aliquando in asperrima insu-
 larū delatores miserit, frequentius tamen in foro flagellis, ac
 fustibus caesos nouissime traducebat p amphitheatri arenam,
 & aliquando subijci in seruos, ac uenire i perabat. Domitia-
 nus uero, ut eā pestem omnino ex urbe tolleret, eos ad Getulos
 usq; & Syrtū loca relegauit. ARENA. Amphithea-
 trum. Contentum pro continente. Arena enim spargi amphi-
 theatrum solebat, ne uel pugnantēs fœdarentur cruore occiso-
 rū uel cruor sparsus spectantibus esset horrori, præsertim in
 gladiatorū dimicatione, propter quod parata semper erat iuue-
 num multitudo cū scopis, qui arenam uerterēt, cruoremq; ob-
 tegerent. stulte quidam ætate nostrā p arenam putarunt thea-
 trum intelligi, in quo nec beluarum, nec gladiatorum ludi ce-
 lebrabantur. Sed stultius arenæ amphitheatralis causam lon-
 ge aliam, quam nos diximus augurati sunt. Arena puluis est
 minutissimus, aridus, ideoq; ab ariditate dictam nonnulli exi-
 sumant, & sine aspiratione scribunt. Alij ab hærendo appel-
 latam putant. & iacris addunt aspirationem, uel quod sibi
 inuicem propter tenuitatem cohereret, uel & per eam cum cal-
 cē mstam, & cimenta inter se, & tectoria parietibus hæreāt,
 hæc si grossior est, sabulum appellatur. a quo saburra dicta
 arena imunda, qua naues onerari usq; ad certā mensurā quo

stabiliores sint, consueuerunt. Virg. & Cimbæ instabiles flu-
 ctus iactante saburra. Glarea uero minutissimos lapillos si-
 gnificat, qui in flumiorum ripis, uel maris litoribus reperiun-
 tur. Ab arena arenarius derinatur. unde Iupiter arenarius,
 de quo supra diximus. item arenosus, sicut a sabulo sabulo-
 sus. & a glarea glareosus. Plyn. Litus non arenosum, sed
 Alga, & flumiorum sordibus plenum. item arenula diminu-
 tiuum sicut a glarea glareola. Plau. Glareolam manu effin-
 dens. Arena tria genera sunt. Fossitia, cui quartam partem
 calcei addi i edificijs iustum est. siuuatilis. & marina cui ter-
 tia pars addi debet. ab arena quoq; arenatum dicitur composi-
 tio ex calce, & arena facta, sicut marmoratum ex marmore.
 Plyn. In Græcia tectoria etiā arenatum quod i ducturi sunt,
 prius in mortario lignis uestibus subigunt. idem. Experimē-
 tum marmorati est in subigendo donec rutro non cohereret.
 a sabulo quoq; sabuletum dicitur locus, in quo sabulum abundat.
 CEPIT. Accipit. Capere enim proprie accipere
 ē. Virg. Tu pater cape sacra manu, patriosq; penates. Per me-
 thophoram tamen pro diuersitate rerum, cum quibus iungitur,
 diuersa significat. Capere manu cōprehendere est, capere oca-
 lus, uidere. capere auribus, audire. capere mente, intelligere. ca-
 pere consilio, eligere. Teren. cum illum gnatum cepimus. Cicæ.
 Ob eam credo causam, quod insit aliquid probi, quod capiatur
 ignaros. Virg. Ante locum capies oculus. Capere, astu, uel do-
 lus decipere. idem. Capti; dolis, lacrymisq; wactis. Capere,
 numeribus, aut beneficijs propitiare. Lucal. Non bene pro me-
 ritis capitur, nec tangitur ira. Capere, cantu, aut uoluptate, dele-
 ctare. Virg. Carmine quo captae interdum etiam capere pro-
 ficere metaphora usurpatur. Teren. Non si captiuos mihi scē-
 am inimicos omnes homines. Et pro pati. idem. Dum abs te
 absom, omnes mihi fuere labores, quos cepi, leues. & pro acci-
 pere temere. Virg. Cape saxa manu, cape robora pastor. &
 pro continere. Apule. Cum id uasculum uix feminae am ca-
 peret. a quo capax dicitur, quod continet aliquid. Cuius com-
 paratiuum est capacius. & superlatiuum capacissimum. &
 contrarium eius incapax. itē caput, quod i de (ut Varro inquit)
 initiū capiāt sensus, & nerui, de quo, & eius derinatus infse-
 rius dicimus. & capulū q̄qd aliquā rem itra se capit. Vnde
 id, quo morua effruntur, capulū uocatur. Plaut. Perij miser a,
 ut osculatur carnifex capuli decus. a quo capularis senex dici-
 tur iam morti propinquus, & mox capulo effrendus. Capu-
 lum etiā manubriū ensis appellatur, sed hoc, q̄a manu capiatur.
 Apule. Ensemq; capulo tenuis i fixit. & catinū (ut Varro
 ni placet) q̄d pulcē, & iurilenti q̄d capet. Et capunculū uas fi-
 ctile, non q̄d ansis capiatur, sed q̄d capax sit. in eūdē sensum
 hoc uerbo usus est Teren. Dū boni, q̄d turbæ est? Aedes nostræ
 uix capient scio, hoc est uix sufficient ad tātā turbā capiendā.
 iterdū etiā capere accipitur pro occipere, & suū facere. Virg.
 Certatq; illudere capto. Varro. Quid hic uenator non cepit?
 50 Cicero. Nauē quā dā pyratarū præda omniā cepe, hinc capi
 uirgo dicitur, q̄a apud ueteres pontificis maximi manu prehē-
 sa ab eo parente, i cuius potestate erat, ueluti bello capta abdu-
 cebatur. Hic etiā uincti captiui dicuntur, quod nō sui iuris sint,
 sed in potestate nostrā redacti. & captiuo uerbu, quo nōnulli
 iuniores sunt usi. & captiuitas pro ipsa uēdicatione. Quoniā
 autē, q̄ ita capti sunt, non sunt amplius sui iuris, sed libertate
 priuati sunt, ideo captos aliquando pro priuatos, siue i peditos
 accipimus. Hinc mente capti dicuntur amentes, hoc est q̄ mentis
 cōpotes nō sunt. & capti oculis, q̄ officio oculorū, hoc est uisu
 priuati sunt. Virg. Aut oculis capti fodere cubiula talpæ. Et
 pro amore accendere. unde capti amentes dicuntur. Lucalius.
 At metuis porro, ne aspectu, & forma capiare altera. Et pro

suscipere, siue id sponte, siue iuui faciamus. Vnde et pe dolore. et pe solitudine. et pe molestia. et pe uoluptate dicimus. i quo non dicitur est, quod hoc uerbu reciprocum quenda sensum habet, ut idem sit cepi uoluptatem, et cepit me uoluptas. Cicero. Magna cepi ex literis tuis uoluptatem. Quint. Nec me tanta capiebat uoluptas, quod fluentia caris mella corderem. No tamen in omnibus habet hunc usum. Capere consilium est deliberare. Cic. Cu aute consiliu hoc princeps cepisset. Capere ratione est modu iuenire. Plau. Rationem cepi, ut et amati obsequerem, et patrem no offenderem. A capio fit capso, qd significatprehendo. a quo capsa, qd res in ea recoditas capiat. Cuius diminutiuu est capsula. Pompeius tamen a graeco potius deducit hoc uocabulu putat. Graeci enim capsas nauibus appellant. A capsa fit capsarius, qd (si Vlpiano credimus) significat eu, qui mercedis gratia seruanda in balneis uestimenta suscipit. Item a capiendo capunculu uocatum uasis fictilis genus. Itē capto, cuius aliud frequentatiuu est capto. Verum haec non significat frequenter capio, sed blanditijs quibusda, et illecebris, obsequijs aliquid (ut ita dicā) uenior, ut hic obsequedo captat aurā popularem. id est querit. uenatur. Martia. Capto, tuā pudet heu, sed capto maxime coenā. Tu captas alias, iam sumus ergo pares. Declarat hoc idem Martia. alibi, cu iquit. Laudantem seliū coenā diu retia tendit. hoc est enim coenam capere, laudationibus quibusdam, et blanditijs coenae retia tendere, hoc est uenari. Hinc huiusmodi uenatores captatores dicuntur. et uenatio ipsa captatio. Cic. Captator ille popularis aurae. Item captus substantiuum, hoc est deceptio, cuius diminutiuum est captiuicula, quae et captio dicitur. Aliqua do tamen capto pro capio accipitur. Martia. Si capere feras aucupis arte placet. Locus captus uocatur ad sacrificandu legitime constitutus. item captus perceptio. Seneca. Quod capui quidem difficile ē, sed facile memoria retinetur. Aliquando etiā captus pro delectatione accipitur. Cic. Non possum adducere suscipere ē pecunia captum. Item a capio captiuu (ut Varroni placet) quod pectus capiat id est cōprehendat, quamuis aliq ob id potius appellatum putent, quod sit captus tegmen. Et capis poculi genus, cuius diminutiuum est capidula. et capula uas uinarium, quo ueteres utebantur, ansatum, quod facile capi posset. et calpar, quo nomine ueteres doliū significabant. Varro. Quia ante, quam nomē doliū prolatum esset, id genus uasoriū calpar diceretur. et capulum. a quo capularis, de quibus supra diximus. Et capso uerbum, qd proprie significat capio. Apule. Dū simul illi et gratias agerem, et dona capesserem. Aliquando tamen ponitur pro perficio, i pleo. Virg. Mibi iussa capessere fas est. interdū pro imito. Plau. Quo magis te in altum capessas, aestus te in portū refert. Nonnunquā pro recipio. Idem. Nunc pergam heri i perium exequi, et me domū capessere. et caplu nodi genus in fine, quo indomita uumenta capiuntur. et capedo spatiosum aliquid, et alicuius rei capax. a quo inter capedo pro spatio, atq; intervallo, qd inter aliqua iterpositum est. item a capio nonnulli copiam dictam putant, quasi capiam, qd multa capiat. Est autem proprie copia facultas, potestas, ut faciam tibi copiam spectandi ludos. id est dabo tibi facultatem, uel faciam tibi potestatem. Nec ferē apud oratores cum alio uerbo iungitur. Apud poetas uero etiam cū alijs uerbis, et praepue cum do. Virg. Postquam introgressi, et coram data copia fandi. Sine his autem duobus uerbis copia plerunq; pro abundantia accipitur. Vnde copiam orationis dicimus, quemadmodū ubertatem, copiam pecuniarū, copiam frumenti. in plurali uero pro eodē significato quandoq; accipitur, ut noui copias tuas, et omnium rerum copias habeo. peculiariter tamen i plurali multitudinem copias appellamus, ut Copiae Pompeij.

Copiae Caesaris, pro quo multi nostri temporis Latinae linguae parū periti gentes usurpāt, quemadmodū etiā copiam in singulari ponunt pro exemplari. Sed pro multitudine multum etiam in singulari aliquando reperitur. Pompeius ad Domitiū, nec solus cum ista copia tentā multitudinem sustinere poteris. Idem. Etiam, atq; etiam hortor, ut cum omni copia quā primū ad me uenias. a copia copiosus deducitur, hoc est abundans, et copiarū castrense uerbum, hoc est copias cogere, quemadmodum lignari. pabulari. aquari. et copiose aduerbium, abundanter. ueteres copē pro copiosum dixerunt. Pacuuius. O multis modis uarie dubiū, et prospere copem diem. Plau. Atq; ego nunc, ut gloriosum faciam, et copii pectore. Hinc copona primo. deinde Caupona, taberna uinaria propter copiam rerum, quae ibi uenduntur. Item mulier ipsa, quae tabernae praest, sicut copo, et caupo ipse tabernarius. Vlpia. Caupones, et stabularios a quae eos accipimus, qui cauponam uel stabulū exercent, institutores uel eorum. ceterum siq; opera mediastini singunt, non continentur hoc nomine. A caupone fit cauponor uerbu, qd est lucri causa, quasi ad cauponem uendito. Ennius. No cauponantes bellū sed belligerantes. Ferro non auro uitam cernamus utriq; item cauponaria, ars cauponandi, sicut coquaria, ars coquendi item a capio cōposita sunt accipio, qd a capio Vlpia. ita distinguit, ut capere sit, quando cum effectu accipitur. Accipere uero, si quis non sic accipit, ut habeat. idēq; nō uideri quempiā capere, quod sit restitutorius. Paulus tamen iuriscon. etiam eum cepisse existimat, qui alteri acquisit. accipere etiam aliquando pro audire usurpat. Virg. Accipe nunc Danaum insidias, et crimine ab uno diste omnes. Ci. Accipe nunc aliud uis ficius nobile. et pro sentire. Apule. Negtutit accipis, ut res se habet. et pro tractare, accipitq; et in bonā, et in malam partem. Cic. Rogo ipsum, quemadmodū ego eum Arimini accipi. Terē. Ego abs te miserū sum accipis modis. et pro cōiunari. idem. Accipit homo nemo melius prorsus, atq; prolixius. Aliquando etiam pro deapere. Luc. Sic inquam ueteratorem illum ueterem lupū Annibalem accipit. Quid sit accipere cōditionem. accipere fidem. accipium ferre. et acceptilatio, supra demonstrauimus. ueteres accipso pro acciperim usurparūt. Pacuuius. haud sinam quicquā profari, priusquam accipso, quod peto. ab accipio accipitem quidam deductum putant, ab accipiendis malo modo alijs auribus. est enim auium rapax. plura eorum genera. Circo. claudum alitero pede nominant, Triorchē a numero testiu Romanū hūc butonem appellant a saloa graeci uocant, qui solus omni tēpore apparet. ceteri hyeme abeunt. Nocturnus accipitur cymindis uocatur, rarus etiam i syluis, de hoc Aristo. sic scribit. chalcis raro apparet, montes incolit, atro colore est magnitudine accipitris, quem palumbarium nominant, forma longi, ac tenui. Iones cymindim appellant, cuius Homerus etiam munit, cum inquit, chalcada diū perhibent homines dixere cymindim. Haec hybris est quā aliq non aliā esse, quam ptyogen uolunt, die minus apparet, qā nō clare uidet, sed nocte uenatur more aquilae, pugnat etiā cū agla. adeo acriter, ut sepius ambae i plexae deferantur in terrā, et uiuae a pastoribus accipiantur. i Thraciae parte sup amphipolim homines, atq; accipitris societate quadā aucupantur. hi ex syluis, et arundinetrextant auers illi superuolantes deprimūt. Rursum capias aucupit cū accipitribus diuidunt. Ii enim missas in sublime accipiunt unguibus. nec desunt qui accipenserem piscem ab accipienda deriuatū existiment, qd frequens mensis accipiat. a quibusda dicitur Elops pisciū apud antiquos nobilissimus habitus, unns omnium squamis ad os uersis. Ci. Nā cum esset apud se ad lauernium Scipio, unaq; Pontius, allatus est forte Scipioni accipenser, qui

penser, qui admodum raro capitur, sed est piscis (ut ferunt) i
 primis nobilis. cum autem Scapio unum, & alterum ex ijs, q
 eu saluatum uenerant, inuississet, pluribusq; etiam iuitaturus
 uideretur, in aurem Pontius. Scapio inquit uide quid agas. Ac
 capser iste pauorum hominum est. Martia. ad palatnas. Ac
 capsera mittit mensas, Ambrosias ornant munera rara da-
 pes. ite ab accipio praecipio. a quo praecipio deducitur. Est
 enim praecipio figura, quae & praesumptio a nostris dicitur,
 a graecis prolepsis, cum poeta aliquid praecipit, ad eaq;
 subsequitur qualitatem, ut Virgilius, Cum dicit panchaia
 tellurem stensisse Eurydice Orphei uxorem, quae cu Aristaeu
 Apollinis filiu, a quo amabatur, a serpente calatneo lesa oc-
 cuberat, dixit panchaia Rhesi, quae scilicet ille longe Post Or-
 pheim tenuit, fuit & alia Eurydice Climeni filia, uxor Nesto-
 ris, ex qua septem filior, & filia una suscepit. Aristaeus e Cy-
 rene filia Penei Arcadiae regis ab Apolline genitus est. Hic pri-
 mus apiu, ac mellis usum, coagulum lactis, & alia multa iue-
 nit. occipio quod significat incipio. Terentius. Siquid narrare
 occipit. Nec mihi probabile uidetur, quod Donatus scribit, occi-
 pere ab occipite deductum, qd sit quasi rei caput institueret. ue-
 teres quoq; occipio usurparunt pro incepero. Plau. Ni ego illi
 puteo, si occipio, animam omnem itertraxero. occipio etia ex ob,
 & capio coponitur. est autem occipare ui aliqd capere. Livi-
 us. Na & ijsis uocantibus urbe hanc accipit, no occipit. pro-
 prie tamen occipare est, qd in comune positu erat ante cete-
 ros capere. Quint. Multa nihilo minus, quae libera fuerant,
 tra seut in uis occipantia, sicut uenatio uacupatio. Hinc occi-
 patitus ager dicitur, q desertus a cultoribus proprijs ab alijs
 occupatur. & occupatus homo, q ante negotio aliquo detentus
 no potest alteri operari dare. Cic. Nemo me conuenire uoluit, cui
 esse occupatus, hoc est, cui me excusare, qd qbusda alijs nego-
 tijs esse praesentis. Hinc occupatio uocata, cu necessaria rei,
 & cui ante omnia dare operari debemus, cum diligentia uaca-
 mus. Ab occipio fit copositu praecipio eiusdem significationis.
 a quo praecipio, siue occupatio apud rhetores schema
 quoddam, cu aliqd nos reticere dicimus, & tamen tacit u intelli-
 gitur, qd sit uel cu rem nota esse putamus auditoribus, uel cu
 suspicionem excitare maiorem reticendo possumus. a graecis pa-
 rasiopesis uocatur. Quale est illud, in praesentia iudices inuis-
 su populi quae i probissime gesserit reticabo. De falsis eius lite-
 ris, quas ad senatum miserit, nihil dicam, qd illi sepe iterminati
 sitis, omittam. Na & haec uobis nota sunt, & quae nouissime
 multo idigniora com sit, quae primu cognoscenda. Item illud,
 cogis me iniuriae tuae causam proferre, nihil agis, no dicam, sed
 ipsum tempus ea patefaciet. item a capio papio, qd est intelli-
 go. sentio. A quo papatio & decapio. deludo. de fraudo. a quo
 decipio. & decapula, qd genus laquei est ad decipiendas, ac ca-
 piendas feras. item excipio, qd interdum pro suscipio capitur.
 Virg. Heu qd te casus deiecit, coiuuge tanto excipit interdum pro
 separo. seipsum. idem. Clypeu, cristuq; rubentis excipit for-
 ti. Aliquando pro colligo. Martia. Ventrus onus misero, nec te
 pudet, excipis auro. Item pro caelo, abscondo. Plau. Neq; par-
 tem tibi ab eo idipiscer, neq; suem excipies. Nonnunquam pro
 capto, id est a quo. Ci. Quaedam dari ad praestandos animos homi-
 num, & ad excipiendas eorum uoluntates. Quandoq; pro sub-
 sequor uerba loquentis. Virg. Tum sic excepit regia Iuno. Est
 etiam quando pro arcu uenio, & dolo capto reperitur. idem.
 Non ego te uidi Daemonis pessime capru excipere insidijs. &
 alibi. Sacleru fierij; agitatae Horestes Excipit incautu. Hic ex-
 apula deriuatur, sicut a decapio decapula. Est autem septu ex
 harundinibus contextis ad capiendos pisces. Plyn. Hyemato
 lacu fluctibus glomeratae uoluntur anguilla, in tantu mira

bili multitudine, ut in excipulis eius fluminis ob hoc ipsum fa-
 bricatis singulorum nullu globi reperiantur. Item excipio. &
 excipium, qd excipitur sicut praecipium, qd ante capitur. ex-
 ceptionem appellat Vlpianus, quasi quandam exclusionem,
 quae iterponi actioni cuiuslibet rei solet ad excludendu id, qd
 in intentionem, condemnationem uel deductu est. replicationes
 nihil aliud sunt, quam exceptiones, & a parte actoris ueniunt,
 quae qdem ideo necessariae sunt, ut exceptiones excludat. sem-
 per enim replicatio iactura obijatur, ut exceptionem oppugnet.
 illud tenendu est omnem exceptionem, uel replicatione exclu-
 soria esse. exceptio actorem excludit. replicatio reu. Item a ca-
 pio anticipo, hoc est praenitio. praecipio. a quo anticipatio.
 & Interapio, qd est aliquo iter aliqd agendu oratio. aliquo
 do etia capio. Et praecipio, qd modo significat, ante uideo. Vir-
 gi. Omnia praecipit, atq; animo mecu ante peregi. praecipit, hoc
 est ante uidi. modo praenitio. idem. Exultatq; animis & spe-
 iam praecipit hostem. A quo praecipiu, de quo diximus. &
 aduerbium praecipue, quasi ante omnia, siue praesentis omni-
 bus. Aliquado iubeo. unde praecipit pro iussis accipimus. id
 10 Ipsi numerumq; modumq; carinis praecipiat. Aliquando mo-
 nere, instruere. idem. Nanq; ita discedens praecipit optumus
 armis Aeneas. Hinc artium magistri praecipitores appellatur.
 & placita eorum praecipit, & praecipitones dicuntur. Virgi-
 lius praecipit pro responsis posuit. Nam sine ui no ulla dabit
 praecipit. & Reapio. qd modo significat admitto, accipio. Ci-
 cero. Quenda suadentem, ut in urbe manerent, Xerxesq; re-
 ciperent, lapidibus obruerunt. Martia. Tu magnus, qd das,
 imo ego, qd recipis. modo reuoco. Cic. Qui cum ad diem se re-
 cepissent, admiratus eorum fidem Tyrannus. Vir. Sic ore effra-
 ta recepit ad sese. Aliquando promitto, quam significationem
 graeci usurpant. Ceanna ad Ciceronem. Sed tamen ego filio di-
 xerit librum legret. & ea conditione daret, si reciperes te cor-
 rectorum. Nonnunquam in tutum reduco, libero. Virg. Frugesq;
 20 receptas. idem. Medioq; ex hoste recepi. Hinc receptus, redu-
 ctio. & receptui tenere dicimus, cum tuba exeratus e praelio
 reuocatur. & receptaculum uocatur locus, in quem se tuto reci-
 piunt. Ci. Omnium bonarum artium receptaculum. Et recepe-
 re ferunt Vlpianus esse dicit refugium abscondendi causa ser-
 uo praestare, uel in suo agro, uel in alieno loco, edificio uel, qd
 30 receptu dare siue receptu praestare uulgo hodie dicitur. Quae
 doq; etiam pro prosterno accipitur. Vir. Totum cui cominus en-
 sem Condidit assurgenti, & multa morte recepit. Sed mihi ma-
 gis placet recepit, hoc loco pro accipit exponere, ut ita sit dictu
 recepit multa morte, sicut dicimus accipit crudeliter, accipit
 malis modis. Est etiam quando recipio pro excipio usurpatur.
 Plau. ubi nunc adolescens habet posticum, hoc recepit, cum
 aedes uenderet. recepit inqt hoc excipit. Hinc receptus ser-
 uus appellatus est, nuptae mulieris proprius, quem scilicet cu
 dotem marito daret, sibi reseruauit. Quoties enim mulier in-
 40 danda uiro dote aliqua ex suis bonis retinet, neq; ad uiru tras
 mittit, recipere ea dicitur, quemadmodu in uenditionibus fit,
 cum quid uenditor sibi reseruauit. Seruus ergo receptus mulie-
 ris proprius, quem cum reliqua pecunia recepit, hoc est non de-
 dit dote, sed retinuit. A recipio recipero deriuatur, hoc est re-
 amissam rursum acquirere. Recuperata a ueteribus dicebatur,
 cum inter ciuitates peregrinas lex conuenit, ut res priuatae red-
 dantur singulis, recuperenturq;. Receptus mons dicitur, quem
 sua sponte ciuitas, cum alienus esset, asciauit. Item a capio, in-
 50 capio, quod est inchoo. auspicor, quamuis inchoo aliquando pro
 perficio accipitur. Virg. Tum Stygio regi nocturnas inchoat
 aras. Ab inchoo fit inceper. inceptrix. inceptum. quod & ca-
 ptum dicitur, hoc est initium. Ab inchoo inchoator. inchoatrix.

inchoamen. inchoatio. item a capio suscipio, quod interdum pro accipio ponitur, et tam ad animum, quam ad corpus refertur, ut suscepi onus. suscepi dolorem. suscepi uoluptatem. interdum pro gigno. Plautus. Qui geminos ex ancilla suscepi liberos. item concipio, quod proprie significat apprehendo. unde concipere mulieres dicuntur, cum genitale semen apprehenditur ad foetum faciendum. et herbae concipere, cum coalescunt. et coeptus factus, dum genitura coaluit. et conceptio ipsa apprehensio. Item conceptio apud grammaticos schema, cui unum genus concipit, hoc est simul apprehendit aliud genus, uel una persona aliam personam. Aliquando tamen concipio significat desino. delibero. Seneca. Iandudum animo conceperat quod esset acturus. unde conceptum dicimus praedestinatum. Virgilius. Aut tu bella cie, conceptumque ex crite foedus. hinc concepti uae feriae a ueteribus dicebantur, quae certis diebus obseruabatur quotannis, ut sementinae, et compitalitiae. Quandoque etiam concipio pro comprehendo, et contineo accipitur. Quintilianus. Nec tantum concipere animo salus potui. Hinc conceptus mentis dicuntur, quae comprehendimus, et imaginamur. et apud geometras communes animi conceptiones uocantur, quae omnes tanquam uera, et indubitata profitentur, ut omne totum maius est sua parte, et si ab aequalibus aequalia demas, quae remanent inter se aequalia sunt, et cetera huiusmodi. Concepticulum etiam dicitur, quod aliquid continet, atque comprehendit, ut uena est concepticulum sanguinis, hoc est in qua sanguis continetur. item a capio usucapio componitur, de quo superius copiose differuimus. Ab eodem etiam deducitur Caepio, quo ueteres utebantur pro incipio. Cato. Caepiam se ditiosa uerba loquitur. Nunc praeteritum tantum eius uerbi est in usu caepi, cum suis derivatiuis caeperam. caepissem. caepero. caepisse. caepium ire, et caepitum caepiti. hoc est principium. Ouidius. Diu caepit, nam uos nutritis et illas. Aspirate meus. Item auceps, et aucupium, de quibus supra diximus, ab auibus capiendis. et aucupor uerbum. et aucupator. Item forcaps, de quo inferius dicimus, quod forum caput. Item irapes (ut quidam putant) genus rastorum ferreorum, quod plures habet dentes, ad extirpandas herbas in agris. Iraceus uero genus est sarcaminis. Ir neutri generis, et indeclinabile uolam significat, hoc est manus concuuitatem, et pro ipsa manu accipitur. NOCENTES. Delatores. Nocentes enim proprie dicuntur, qui iniuriam, aut maleficium commiserunt, a noceo uerbo, quod est obsum. et a maleficio non abstineo. Unde e contrario innocentes dicuntur, qui ab omni iniuria, et maleficio abstinent, et innocentia ire gratus est. Sallustius. Vbi quae Metellus agebat, ex nuntiis accipit, simul et de innocentia sua certior Roma factus, diffidere, at tum demum ueram deditionem facere conatus est. Ab hoc fit aduerbium innocenter. Dicimus etiam innocuum. et innocue. Sed hoc aliquando actiue pro innocente accipitur, Virg. Littusque rogamus innocuum. idem. Sic grandine tecta innocuo pousa sonant. Aliquando passiue pro eo, cui non nocetur. idem. Et sedere atrinae. Omnes innocuae, hoc est sine detrimento. A noceo etiam noxius derivatur pro nocente. et innoxius pro innocente. et noxia pro culpa, quod uir alioquin doctissimus Valla Festum Pompeium hoc asserentem reprehendens negauit reperiri. Non legerat opinor Plautum, aliosque antiquos multis in locis, hoc uocabulum in eum sensum usurpantes. Plautus. in mercatore, nihil magis manifesto teneo innoxia es. Quia noxia idem in eodem uacuum esse istate aetate huius dicebat noxijs. et noxa, quod modo similiter culpam significat. Virg. Vnius ob noxam, et furias Aiacis Oilei. Modo poenam. unde noxae dedere dicimus aliquem propter noxam, hoc est culpam poenae tradere. est autem hoc ge-

nus poenae, uel seruorum, uel brutorum, cum domini malunt haec ad poenam tradere, quam multam soluere pro maleficio, quod admissum. unde noxales actiones (ut Paulus inquit) appellantur, quae non ex contractu, sed ex noxa, atque maleficio seruorum aduersus nos instituantur, quarum actionum usus, et potestas est, ut si damnati fuerimus, liceat nobis de ditione ipsius corporis, quod deliquerit euitare litis aestimationem, dādo scilicet corpus uiuum. Quintilia. Alebat deuonum corpus grauior omni fama sagina, et inter dedita noxae mancipia, contempitissimus tyro gladiator, ut nouissime perderem calamitatis meae innocentiam, discebam quondam scelus. Ouidius. Verba fides sequitur, noxae tibi dedimus hostis. Spargitur effuso cornua Bacche mero. Hinc obnoxius fit qui proprie est aliqui ob noxam datus, siue is, qui noxae datus est. Sed quoniam qui noxae datur, in eius potestate est, cui datur, fit ut aliquando obnoxius pro obligato ponatur. Plautus. Adeo ut aetate ambo ambobus nobis sine obnoxij, nostro deuincti beneficio. Virg. inuat arua uidere non rastris hominum, nonnulli obnoxia cura, hoc est arua, quae non egent rastris, nec cura hominum, propter quae deuincta, ac obligata illis esse uideantur. Aliquando pro obediēte, atque morigero. Sallustius. Minari etiam ferro, nisi sibi obnoxia foret, hoc est nisi pareret. nisi morem gereret. Nonnunquam tamen non a noxa, sed a noxijs hoc uocabulum deducitur, et idem si significat, quod suum simplex. unde obnoxius, et innoxius sunt contraria. Ennius. Sed uirum uera uirgine uiuere animatum adiecit fortiter, cumque innoxium uocare aduersus aduersarios. Ea libertas est, qui peccatum purum, et firmum gestat. Aliae res obnoxiae nocte in obscura latent. Quandoque obnoxium pro obscurum ponitur, et tunc non a noxa, uel noxijs, sed a noxa deducitur, factique aduerbium obnoxie. Plautus. Nunc ego hercle perij plane non obnoxie. Hic enim plane, et obnoxie contraria sunt. Aliquando etiam noxa pro damno accipitur. Suetonius. Spurnamque irridens, et ut falsum arguens, quod sine ulla sua noxa Idus martiae adessent. Ouidius. Nocte nocent potae, sine noxa luce bibuntur. Noxitude apud ueteres pro noxa in usu fit. A noceo etiam nux dicitur, quod dentibus, dum frangitur, nocet, ut multi sentiunt, ut nos existimamus, a nucis in glandis noxamento, uel quod satis nocet. Ouidius. Quoniam facta ledere credor, Culus in extremo margine fundus habet. Vel imitatione graecorum, qui eam κούριον uocant a graecinae capitis κούριον enim caput significat. Constat sane arborum ipsarum, foliorumque uireis in cerebrum penetrare. Nuclei quoque eius perniciosi sunt. stomacho inuitiles. difficiles contactu. dolorem capitis inferentes. Inuentibus minima. solo tenasmo apti, quia trahunt pituitum. Putamen nuccis combustum, tritumque in oleo, aut uino infantium capite peruncto nutrit capillum. in scriuis Mithridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit manu illius scriptam in peculiari commentario compositionem antidoti, e duabus nuccibus sicis, totidem sicis, et rutae folijs uiginti simul tritis, addito salis grano, quam qui ieiunus sumpsit, nullum uenenum ei illo die nocitum. iuglandem magno errore haecenus putauerunt auellanam esse, sed nos hunc errorem, ut pleurosque alios susculimus. iuglas ea est, quae communi nomine nuccem appellamus. nam nuccis nomen omnibus commune est, quae duo operimento teguntur, ut sunt castanea, amygdala auellana. et similia. Virg. Castaneasque nucces, mea quas Amyrillus amabat. Macro. Nucces a malis ita distinguit, ut nucces sint omne pomum, quod foris duro tegitur, et itus habet quod est sui. Malum uero quod foris habet, quod esui est, et durum inuis includit. Sed hoc falsum esse manifeste deprehenditur in malis pu-

nucis, quæ foris dura sunt, & quod esui est intra se continens, nec tamen mala esse ab aliquo negantur. Quis præterea ficius mala esse affirmet? & tamen foris habent, quod esui est, & quod durum est intus includunt. Seruius hæc aliter distinguit nucis: inquit generaliter dicuntur omnia tecta corio duriore, ut sunt auellane, amygdalæ, iuglandes, castaneæ. Poma uero e contrario omnia molliora. Sed hoc quoque falsum esse manifestum est, cum etiam ea, quæ corticem duriorum habent, poma dicantur. Martialis de pinis: Poma sumus Cybeler, procul hinc discede uiator, Ne cadat in miserum nostram ruina caput. Et Cato prænestinas nucis poma appellat. idemque facit Varro, Columella. Plinius alijque permulti. Dicendum igitur poma generale omnium fructuum, quæ ex arboribus esui apta proueniunt nomen esse, siue mollium, siue durorum. Nucis ea duntaxat poma uocari, quæ duro operimento teguntur. Mala autem non quodcumque pomi genus tenuioris, atque carnosæ, sed ea tantum dicitur, quæ sui nominis arboribus producuntur, id est salicet, quas malos uocamus, quemadmodum pira, quæ pirus producit, hoc modo mala citrea, siue medea dicimus: mala cotonea, mala punica, & quæ uulgo generali uocabulo appellantur mala, de quorum generibus inferius dicemus. Quod si aliquando persica quoque mala uocari animaduertimus, improprie hoc fieri constat, nec quia ex malorum genere sint, cum nucleum habeant, sed quia inferi malis ceperunt genitricis sibi nomen assumptum: inter nucis autem primum locum obtinet iuglans, quæ & per excellentiam nux appellatur. Hanc nonnulli à uinando, & glande appellatam putant. Alij quasi Iouis glandem existimant uocitatem, quod hæc arbor nucis habeat sua uiori sapore, quàm iuglandes. Vnde Cloacius uerus iuglandem primo uocitam scribit, quasi *σῆς βλάκωρ*. Postea detractio primæ litteræ iuglandem. Constat sane præstas illis temporibus ante, quàm mortalium genus ad delicias sese, luxuriamque conuerteret, maximo in honore glandem fuisse, ut quæ sola simpliciter, atque innocua præbebat alimenta. Quapropter cum hunc, de quo loquimur, fructum ueteres illi egregium existimarent, decorare eum digna appellatione uolentes, iuglandem, quasi Iouis abum nuncupauerunt. Nullum præterea nunc genus est, quod huic uel magnitudine, uel pulchritudine præstet, quamuis enim pineis uniuersitate minores sint, nucleum tamen portione sunt multo ampliores, hinc uarijs in ludis celebrantur. & nuptialium fesceniorum comites esse apud ueteres solebant. Cuius rei causam nonnulli putauerunt esse, quod adendo tripudium, ac sonum facerent, sed illa uerior est, quod genuo operimento proteguntur, puluati primum ciliis, mox lignei putaminis, tum leui corticula, lignea nucleum intercurrente membrana. Quoniam enim tot modis munim factum habent, merito nuptijs religiosas esse uoluerunt. Græci hanc nucem ob excellentiam Basilicam appellant. Plinius. Et iuglandes e perside à regibus translatae indicio sunt græci nonnulla. Optima earum genera sunt, quæ persica, atque basilica uocant. Persica quidem intantum augentur, ut putamen rumpant, ideoque moluscæ nucis à putaminis mollicie uocantur. Ridiculus est Macrobij error, qui nucem moluscam esse Persicam scribit, motus autoritate poetæ, quem adducit, ita scribens, Adde persicæ, quod nomen sic denique fertur. Moluscæ hæc nux est, nequis forte inscius erret. Neque animaduertit poetam non de persico pomo teneriori scribere, sed de nucis persicæ, quandoquidem horiulanum describit facientem moretum, in quo non poma tenera, atque carnosæ, quæ persica uocantur, sed persicæ nucis poni solent. Taceo quod Plinius, ceterique authores de naturis rerum scribentes, postquam de

persicis scripsere, sermonem de nucibus facientes, Moluscam inter eas numerant. Putamen præ magnitudine nuclei rompentis, easque persicæ nucis appellari affirmant. Est & aliud nucis iuglandis genus, quæ Tarentina dicitur, fragili putamine, & ita mollis, ut uix attrita frangatur. unde quidam Tarentum appellatum putant, quod nucis iuglandes, & pineas molles habeat, ac similiter oues. Tarentum autem Sabini uocant molle, Ad quod alludens Horatius scripsit. Et molle Tarentum. A iuglande iuglam ueteres dixerunt stellam, quæ alio nomine appellatur orion, quod amplior sit cæteris, quasi nux iuglans. Secundum inter nucis locum obtinet Pineæ, exilis nucleos habens, quamuis totius corporis magnitudine alias superet. Est genus earum, quod tarentinum uocatur, putamen habens fragile digitis, & auium ferto semper expositum. Hæc syluestris pinus dicitur, ad differentiam alterius, quæ uocatur urbana. Est & tertium genus, quæ pinus picea uocatur, quod pice potius, quàm pino similis sit, itaque etiam apinam uocant, quasi minime pinum. Nucleum autem uerius, quàm putamen adeo mollem habet, ut simul mandantur. Nucis quoque eius apinæ à ueteribus nominabantur. Apina etiam, triasque duo Appulia oppida fuerunt, quæ rex Dionedes euerit, tanta ignominia, ut in prouerbijs ludibrium transierint. Quoties enim rem uilem, & nullius pretij ostendere uolumus, apinas, & trias nominamus. Martialis. Quæcumque lusi iuuenis, & puer quondam apinasque nostras, quas nec ipse iam noui idem sunt apinæ, triasque, & siquid uilius istis. Trigam uero antiqui humum uocabant & trigare stringere, à quo obtrigare, iureiurando asstringere. Quartum quoque genus pinastrum appellant. Tertio loco numerantur auellane, quas antea abellinas patrio nomine constat uocitatis, ab Abellino campaniæ oppido, ubi abundant. Nam proprium arboris nomen est corylus, à quo colurna opera dicuntur ex corylo arbore facta. Eadem & prænestina dicuntur, quod ijs prænestini abundant, & pontica, quod in Asiam, Græciamque primo è ponto uenere. quidam per diminutionem nuculas prænestinas dictas existimant, uel quod exiguae sint, uel quod inclusi olim à Ponijs prænestini famem nucibus tolerauerunt. Dehinc sequitur amygdala nucleum habens dissimilem latitudine. Hæc & nux græca uocatur, & thasia à Thaso insula Thraciæ, olim Etria dicta, cuius populi Thasijs uocantur. Postea nux castaneæ armatae echinato calice, quæ et heraciotica uocatur. Varia eius genera sunt. Quædam triangulari forma in aqua nascuntur. Nigræ, quæ magis in usu sunt, coctiæ dicuntur. patria laudatissima castaneorum Tarentum, & in campania Neapolis. A nucis nucleus deriuatur, quod tenerum in nucis includitur. Plautus. Qui e nucis nucleos esse uult, frangat nucem. A quo fit enucleo uerbum, quod proprie est aperio, & nucleum extraho. Per metaphoram uero accipitur pro declaro, ex plano, à quo enucleate aduerbum, hoc est aperte manifeste. & enucleatio declaratio. Item à noceo nox deducitur, quæ est umbra terræ, quod noceat oculis. Quæuis aliqui à græco deductum malunt, quod est *νύξ*. à quo Nyctilicus dictus est Bacchus, quæ eius sacra noctu celebrantur, & Nyctimene puella, quæ, quoniam cum patre concubuerat, facinus reo gnoscens in syluam aufugit, & in noctuam conuersa lucem odit, nocte tantum uoluitans, à græcis *νύξ* appellatur. Quæ auis quoniam Athenis maxime abundat, factum est prouerbium *νύξ* *αἰς ἀθῆνας*, hoc est noctuam Athenas, de ijs quæ uel inutili meratur, uel exercent, uel laborat in aliqua re inutili, aut ea uerbis exaggerat, quæ notissima sunt audienti. Itē aliud simile prouerbium *νύξ* *αἰς ἀθῆνας*, hoc est noctuæ ouis, & ny-

Et corax alia avis noctu similiter volans, quae nocturnus cor-
 nus iterpretatur. A nocte nocturnus derivatur, sicut a die diur-
 nus. Claudianus. Omnia, quae sensu uoluntur, uota diurno
 Tempore nocturno reddit amica quietes. Et noctu, quando est
 aduerbium, quod significat per noctem, sicut interdiu per di-
 em, quod etiam interdiu dicitur. Plau. Sic interdiu cum corol-
 la ebrium incedere. Et pernox, qui tota nocte aliquid agen-
 do perseverat, sicut perdius, qui tota die. Gellius. Stare solitus
 Socrates dicitur pertinaci statu perdius, atque pernox a sum-
 mo lucis ortu ad solem alterum orientem inconnuens, immobi-
 lis, isdem in uestigijs, et ore, atque oculis eodem in locum di-
 rectis, cogitabundus, tanquam quodam successu mentis, atque
 animi factio a corpore. Seneca. Id perdius, pernoxque agebat. Li-
 uius, Praelium ante lucem. Sed luna pernox erat commissum
 est. Luna pernox erat, hoc est tota nocte lucebat. Et pernocto
 uerbum, quod est noctem uniuersam ago. Apuleius. Cum fre-
 quens apud eum pernoctarem. Pomponius. Pernoctare extra
 urbem dicitur, qui nulla parte noctis in urbe sit. Et noctua-
 gus, qui nocte uagatur. Et noctua avis, de qua diximus, quae
 in Creta insula non est. et si qua inuebatur, non multo post mo-
 ritur, nimia paruarum auium, et ut Aristoteles refert, Corni-
 cis. Haec graece *μαύξ* dicitur, a quo glaucus color. Et ny-
 cticorax, hoc est coruus nocturnus. Et noctesca, quod est obte-
 nebror. Furius. Omnia noctesca tenebris caliginis atrae, et
 noctiluca luna, siue nitidula, de qua superius scripsimus. No-
 ctis pugna Luilius uocauit obsecra, quod noctu pugnant, atque
 exant uenerem. Vterque noctu pro nocte nominaliter ute-
 bantur. Ennius. Haec noctu filo pedebat Ethruvia tota. Claudi-
 us Quadrigarius, conuenit Senatium noctu multa domum di-
 mitti. Decem uiri quoque in duodecim tabulis nox pro noctu
 dixerunt. Si nox fuerit factum sit si in aliquis occidit, iure
 caesus esto. in quibus uerbis hoc etiam notandum est, quod ab
 eo, quod est is, non eum accusandi casu, sed a iure ueteres dixere.
 Et occidit pro occidit. Item a nocte binoctium, trinoctium, qua-
 drinoctium, pro duae, tres, quatuor noctes. Sicut biduum tridu-
 um, quadriduum, pro duo, tres, quatuor dies. Noctem, diemque
 ita distinxere antiqui, ut primum tempus diei diceretur mediae
 noctis inclinatio, deinde gallicanum, quod tum Galli cantent.
 Postea aurora, ab auro ita uocata, quoniam tunc splendescere
 aer incipit. Auro enim splendorem significat. Virgilius. Disco-
 lor unde auri per ramos auro resusit. Horatius. Tuae ne retret
 det auro maritus. Hinc aurum deducitur propter splendorem
 eius metalli. Aliquando etiam auro pro uento ponitur. Virg. At
 illi dulcis compositis spirabat cruibus auro. Interdum etiam
 pro afluente, et fauore, idem, nunc quoque iam nimium gaudent
 popularibus auris. Unde aurarij fautores dicuntur. Auram
 uero ab aere dictam existimant, quod motus aer, et splendo-
 rem faciat, et uentum. Aurum tamen sunt qui a graeco dictum
 putent, quasi *ωρα* hoc est pulchrum, decorum. Alij quia
 praecipue custoditur. Graeca enim *ορα*, custodire dicunt.
 a quo et thesaurus dicitur. nam *θησαυρος* pono significat
ορα custodia. Hippocrates medicus a nomine inuentoris au-
 rum appellatum existimat, qui *αυριος* uocatus est. nonnul-
 li ab auertendo deductum arbitrantur, quod mentes hominum
 auertat. Virgilius. Quid non mortalia pectora cogis, auri sa-
 cra fames? Ab hoc fit auro uerbum, a quo in auro, et de auro.
 unde auratum dicitur, et inauratum, et deauratum, et au-
 recum, quod ex auro est, et aurifex, faber aurarius, a quo au-
 rificana taberna aurificans. Et auraria, fodina auri, et aurife-
 rum, quod fert aurum. unde aurifera flumina dicuntur. Ta-
 gu in Hispania. Padus in Italia. Hebrus in Thracia, ex oea gyro
 flumine ortus patre Orphei, a quo oea grius dicitur. Virgilius.

Tum quoque marmorea caput a ceruice reuulsum, Curgite
 am medio portans oea grius Hebrus. Pactolus in Asia. Gan-
 ges in India. Et auricomus, quod aureos crines habet, siue au-
 ream comam. Et oratu dicitur quasi aurata, quod uulgo orum
 pro auro dicitur, sicut oriculum pro auricula, piscis genus a co-
 lore auri, et auripigmentum, de quo supra diximus. Et auri-
 chalcum, quod ab auro, et aere appellatum est. Graeci enim
χαλκός nominant, hoc et orichalcum a nonnullis uo-
 catur. Et auripigmentum, quod in Syria foditur ad pictorum
 usum, in summa tellure, auri colore, sed fragile, lapidum specu-
 larum modo. Ex eo fieri aurum posse manifestum est, inuita-
 uitque ea spes Catum principem audidissimum auri. Quamob-
 rem iussit excoqui magnum pondus, et plane fecit aurum ex
 cellens, sed ita parui ponderis, ut detrimentum sentiret. Propter
 quod a nullo postea tentatum est. Et aurigo regis morbus, de
 quo supra diximus, a calore luteo, a quo aurignosis, qui eum
 morbum patitur. Auroram etiam diluulum nuncupauere,
 quod tum dies luce scire inaperet. hinc mane, cum dies clarus
 est ab omni boni nominis. Manum enim ueteres bonum dice-
 bant. unde dii manes appellati, hoc est boni, quos etiam metu
 mortis supplices uenerabantur, quae admodum est contrario im-
 manens dicimus crudeliter, ac minime bonos, et immania saxa
 aspera, horrenda, a quo immanitas, saeuitia. Et immaniter,
 crudeliter. Sunt tamen qui manens a manendo potius dicitur
 existiment, quod manibus plena sunt omnia. Alij a manando,
 quoniam dii manes per omnia manare existimabantur. ideoque
 ab aueribus uocari solebant. Qui sunt dii manes dictum est
 superius. A manibus maniae dicitur, ut pes, de formaeque perso-
 nae. ite Mania Dea mater larum, cui humano capite aliquan-
 diu sacrificatum fuit, sed postea auctore Iunio Bruto Consule
 alij, et Papaueris capitibus sacrificari coepit, ut Apollinis re-
 sponsum seruarietur, quod fuerat, ut capitibus pro capitibus sup-
 plicaretur. Sunt qui Maniam laruarum matrem, aut auri pu-
 tent. Alij manias ipsas laruas appellant, quas nutrices pueris
 nutitari solent. Manias etiam ueteres appellabant ficta que-
 dam ex farina in hominum figuris, quae deforme sunt, quas et-
 iam maniolas appellabant. Manare proprie dicitur, cum ali-
 quid ex inter gyro quidem, sed non satis solido per minutissimas
 partes stillat, tractum a graecis illi eum *μαρ* rorum,
 et quod sine densitate est, appellant. Hinc manalem fontem
 dici existimant, quod aqua ex eo perpetua manet. item mani-
 lem lapidem, quod ex eo manare aqua uideatur. Erat enim
 petra quaedam extra portam Capenam iuxta aedem Martis,
 quam temporibus nimis aridis in urbem trahebant, statimque
 pluuia sequebatur. Sunt etiam qui manalem lapidem dicitur
 existimant hostium orti, per quem anime inferorum ad su-
 peros manant. Alij manare a mane tractum uolunt, et de so-
 le proprie dici, cum orientes radij splendorem iactare incipi-
 unt. Manius praenomen est, ab eo, quod mane sit natus, sicut lu-
 cius ab eo, quod luce. Quidam manum quoque a manando ap-
 pellatum existimant, quod ex brachijs manet. Est autem mem-
 brum corporis decentissimum, ex quo manant digiti. Aliquan-
 do tamen pro multitudine accipitur. Virg. Hic manus ob Patri-
 am pugna do uulnera passi. alij pro potestate, ut cum dicimus,
 haec res mihi in manu est, non modo significat in potestate, sed etiam
 in potestate. Inde testis Virg. Iliano manu missio dicitur et datus liber-
 tatis. Nam quandiu quis in seruitute est, manui, hoc est potestati
 subditus est, et manu missus liberatur a potestate. Erat au-
 tem mos in manu missione, ut dominus caput, aut membrum
 eius serui, quem liberaturus erat, manu tenens, ite diceret, hinc
 hominem liberum esse uolo, statimque emitteret eum a manu.
 Item manus est instrumentum nauale, quo naues harpagibus

rapte tenentur, ut inferius ostendemus. Item elephantum proboscis, quod ea in decerpendo pabulo pro manu utitur. Plin. Elephantum tanta narratur clementia contra minus ualida, ut in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, nequid obterat imprudens. Manum conferere est praelium incipere, et contendere. Sed apud iuriconsultos, cum de aliqua re disceptatur in iure praesenti praetore, siue ager, siue quid aliud sit, manum conferere dicitur, cum manus apprehedit rem, de qua agitur, quod manus correptio, et uindictio, et uindicta dicitur, quod tantum praesente praetore fieri solebat. sed postquam praetores propagatis Italiae finibus, multitudine negotiorum occupati uindictarum dicendarum causa longius ire grauantur, institutionem est, ut litigantes non ex iure apud praetorem manum confererent. Sed ex iure manum conferentem uocarent, id est alter alterum ex iure ad conferendum manum in rem, de qua ageretur, uocaret. Atque profecti simul in agrum, de quo litigabatur, ter re aliud ex eo, ut puta unam glebam in ius in urbem ad Praetorem deferrent, et in ea gleba tanquam in toto agro uindictarent. Ennius. miscent inter se inimicitias agitantes, non ex iure manu conferentem, sed magis errore res percunt, regnumque petunt, uadunt solida ui. item Ad manus uenire similiter est praelium, siue contentionem incipere. Quo modo loquendi doctissimi iuri usi fuerunt, licet rabula nescio quis id negotio ausus fuerit, ut est in omnibus imperitus, ac rudis. Plautus. uir ad manus, arma sumuntur. Marcus iuriconsultus libro quadragesimo octavo de Pœnis, delinquent autem proposito impetu, aut casu, proposito delinquent latrones, qui factionem habent. impetu autem cum per ebrietatem ad manus, et ad ferrum uentur. Casu uero, cum in uenando telum in feram missum hominem interficit. A manu manipulus deducitur, quod proprie significat manualem herbae fasciculum. Ponitur tamen pro exigua militum manu, quae unum si gnum sequebatur. erat enim pars centuriae ita dicta, quod sub Romulo pauper adhuc Romanus exercitus manipulos hastis alligatos pro signis gerebat. Hinc manipulares milites dicti, et manipulatim aduerbium, hoc est per manipulos. Ouidius, perit a suspensos portabat longos manipulos. unde manipularis nomina miles habet. Item a manu manubrium, quod si significat capulum, et manica pars uelut, qua manus teguntur. Virgilius. Et tunicae manicas, et habent redimicula mitrae. hinc manicata uestis dicitur, quae manicas habet. Manica etiam uincula manuum. idem. manicas, atque arcta leuari uincula iubet Priamus. Plautus. Vix manus manicae complexae sunt. item manicae thecae ex ferro, quibus brachia, et manus contra hostium iniurias manuantur. Iuuenas. Quale deus rerum si coniugis auctio fiat, balteus, et manicae, crurisque sinistri, diu diu te gmen. item mansuetus mitis, quasi manu affluens. et mansuesco mitesco. et mansuescitus. et mansuetudo, et mansuete aduerbium. item quod ueteres pro mansueto usurparunt mansues. et mallunium, uas, quo manus lauantur, sicut Pellunium, quo lauantur pedes, quod etiam peluis appellatur, et foeminino quoque genere malluniae, et pelluniae uocantur. et maniceps, qui aliquid a populo emit, conduit ue, quia manu sublata si significat se auctorem emissionis esse, qui idem praes dicitur, qui tam debet praesistere populo, quod promittit, quam is, qui pro eo praes factus est, et emptio mancipi, quae solennitate quadam fiebat adhibitis non minus quinque testibus Romanis ciuibus puberibus, et alio eiusmodi conditionis, qui libram aeneam teneret. Emptor ita dicebat, hoc ego ex iure quiritium meum esse aio, hoc quod emptum est hoc aere, aeneaque libra, deinde libram aere percutiebat, idque aes dabat ei, a quo rem emptam accipiebat, et haec mancipatio uocabatur. Hinc seruus, equus, ouis, aliisque huiusmodi mancipia

diciuntur, quod manu accipiantur, siue mancipi emptione acquirantur. et mancipare, quasi manus accipere, a quo emancipare, hoc est manumittere, et liberare. Emancipati autem duobus modis intelliguntur, aut ij, qui ex patris iure exeunt, aut qui aliorum sunt domini. qui emancipat, dicitur emancipator. Aliquando tamen e contrario emancipatus ponitur pro dedito, et ueluti in mancipium ascripto. Cicero. ita senectus nimis honesta est, si se ipsam defendit, si ius suum retinet, si nemini emancipata est, si usque ad ultimum spiritum dominatur in suos. item a manus mando. manduco. mandones. manduca. manducos. mansus. mandibula. maxilla. mando. mandatum. mandataris, de quibus supra diximus. et manuaris, ad manum pertinens. Gellius, hoc aere quasi manuario collecto caenula parabat. et manuarie tunicae dicitur, quae manicas habent. item manuo, quod est furor, acutus, manuatus uestem amicae. et mantile, quod manibus tollatur. Sunt enim mantilia, quibus manus teguntur. Virgilius. Tonstrisque ferunt mantilia uillis. item quibus mensae teguntur. Martia. de mantilibus, nobilius uillosa tegunt tibi linthea citrum, orbibus in nostris arcibus esse potest, et manubiae, quod manu accipiantur ab hostibus. Est enim praedia ab hostibus capta, quamuis aliqui praedia, et manubias ita distinguant, ut praedia sint corpora ipsa rerum, quae capta sunt, Manubiae uero pecunia, quae ex uenditione praedia percepta est a quaeritoribus, uel aerarij praefectis. Manubias etiam in libris Etruscorum legimus fulminum iactus appellari. et mancus pro proci, qui sine manu est, quasi manu carens, ponitur tamen pro debili, et ad res etiam inanimatas transferitur. Cicero. Sed etiam alteris tribus, qui mancam fore putauerunt, sine aliqua accessione uirtutem. et minister quasi minister, de quo, et eius derivatus inferius dicemus. et contaminatio, quod proprie significat manibus luto plenis aliquid attingo, et ob hoc pro foedo, et maculo usurpatur. a quo contaminator. contaminatrix. contaminatio. Terentius. Contaminari non deare fabulas. idem. Ne hoc gradium contaminet uitam aegritudine aliqua. et Manlius proprium nomen, quod manu promptus est. Neminem autem patriciae familiae hoc nomine uocari licuit post eum Malum, qui gallos a capitolio depulit, quod is regnum occupare conatus, necatusque sit. et Manlius similiter proprium nomen. item Mancinus. a quo Mancinati dicti sunt damnati. Quod Mancinus insignem donum habuit, quae eo interfecto publicata est. et mantissa additamentum, quod manu fit rei, quae uenditur, hoc est paucillum illud, quod additur poderi. Quidam hoc uocabulum ex Etrusca lingua sumptum putant. Lucius. Mantissa obsonium uincit. et mappula, quod manibus pendeat, dum sumus in mensa. Cuius diminutiuum est mappula. Mappula etiam in neutro genere legimus, et mantica, quod manu geratur. Est enim perula uiatoria, cuius diminutiuum est mantica, cuius pars ante pectus, pars post tergum, dum geritur, pendet, et modo dextra, modo sinistra manu tenetur. Hinc manticulari dicitur, qui manticalas atrectant, ut furentur. unde poetae manticulari pro dolose agere usurpant. Pacuinus. Ad manticalandum astu aggreditur. et manticalatio pro astu, et fraude ponitur. Item manifestum, hoc est clarum, perspicuum, quasi ad manus foris statum. a quo manifesto uerbum, hoc est a perio, detego. et manifeste, clare, aperte. et centimanus, centum habens manus, et mango proprie uenditor hominum, a manu agendo. Martialis. Millia pro puero centum me mango poposuit. A franius. mercas appellatio non mercatores, sed uenaliarij appellandi sunt. Solent enim mangones pueros, puellasque, quo facilius uendi possint, artificio quodam componere colorem (ut Quintilianus

inquit) fisco, ac uerum robur inani sagina mentientes, & quia sciunt trita, ac ueterana mancipia difficile posse corrigi, & ad suos mores formari, propterea q; de curri ad nouitiorum emptionem, iaculo interpollant ueteratores, & pro nouitijs uendunt. Græci hos ab equis componendis Hippocanios uocant. Nec mares tantum, sed etiam fœminæ mangones uocantur. Plyn. Mago obstetrix erat. Suetonius de Domitiano. Castrari mares uelut spadonum, qui residui apud mangones erant, pretia moderatus est. Plyn. Resina corporibus illinitur mangonum maxime cura ad gracilitatem emendam. Idem. Ne sint male hirsuta formicarum oua pueris infricata præstant. Item mangonibus ut lanugo tardior sit pubescentium sanguine agnori qui castrantur. Idem. Thynni sanguine oblitos pueros pubescere negant mangones. Aliquando tamen per metaphoram, & ad uenditores aliarum rerum mangonis nomen transfertur. Plyn. His addidere mangones, quod isocinnum uocant. Idem. Decissi fragmenti paululum, quod in lamina ferrea teratur, efficacissimum experimentum excusant mangones gemmarum. Mangone fit mangonicus ad mangonem pertinens. Idem. Ra dix hyacanthi bulbacea est. et in mangonicis uenalijs pulchre nota, quæ in uino dulci illita puberitatem coercet, nec sinit erumpere. Sucto. Necessarioq; ad mangonicos quæstus sustinendæ dignitatis causa descendit, & mangonium, quod significat artificium, quod ad res facilius uendendas adhibetur. Plyn. Dedere & Parthi cocis suis mores. Nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet, hic clune, alibi pectore tantum gallinarum laudans. & mangoniæ, quod est orno, & compono rem ad allicendos emptores. Idem. Succis radice uitæ nigra cum eruo, letiore quodam colore, & cutis teneritate mangoniæ corpora. Idem. Primus L. Crassus pensilers inuenit balneas ita mangoniæ uillas subinde uendendo. Maneo quoque à manu ductum nonnulli existimant, quasi manuum teneo. Est enim proprie manere continere se, & firmum stare. Teren. Quam super mox irruamus. Mane, omnia prius experiri consilio, quam armis sapietiam decet. Aliquando tamen pro per stare accipitur. Virg. Manet imperterritus ipse Hostem magnanimum operiens. Interdum pro expectare. Plautus. Ego hic te manebo. Virgilius. Te Turne nefas, te triste manebit supplicium. Cicero. Sin autem me aliud fatum manet. à maneo composita fiunt per maneo, quod est perseveranter maneo. Ommaneo, diu maneo. Emineo, quasi extra alios, hoc est præ alijs maneo. Is enim emnere dicitur, qui ceteris altior est. Item emaneo extra maneo. A quo emanator (ut Modestinus inquit) dicitur, qui diu uagatus ad castra regreditur, sicut desertor, qui per longa tempora uagatus reducit. Promineo, ultra aliquid emneo. Vnde Promontorium quasi prominens mons appellatus est. Immineo, impendo. Remaneo, quasi retro maneo. Veteres manere pro frequenter manere plerumq; usurparunt. Post mane, meridies sequitur, quasi medidies. hoc est diei medium. Inde iam tempus occiduum nominatur tamen serum diei. Lilius. Erat iam diei serum. Vnde saluantes eo tempore, bonum serum recte possimus dicere. Siquis autem bonum sero dicat, ut uulgus ignarus solet, execratio non salutatio est. Nihil enim aliud significat, quam ut sero, hoc est tarde ueniat, quod bonum est. Mox suprema tempestas, hoc est diei nouissimum tempus. Hinc in duodecim tabulis legitur. Solis occasus suprema tempestas esto. Hinc uespera, siue uesper, de quibus supra diximus. Postea prima fax noctis, quod tum primum facta, hoc est lumina ferre incipiunt. Dehinc nox concubia à cubando, siue concubium. siue conticinium à tacendo, quod tum omnia tacent, siue silentium noctis, siue (ut Plautus uocat) tempus conticinium, siue nox intempesta, quod tum tempus agendi est nullum. Postre-

mo à nocte æquinoctium deducitur. à quo æquinoctiale, de quibus superius differuimus. DELATOR. Calumniator, de quo supra diximus. HABET. Habere aliquando significat. Quod græci dicunt ἔχειν, ut hoc loco. & apud Virgilium, ille meos primus, qui me sibi iunxit amores. Absit illi, ille habeat se cum, seruetq; se pulchro, & hæc propria est huius uerbi significatio. Per metaphoram tamen aliquando ponitur pro occupare, tenere. Idem. Hostis habet muros. Lucretius. Hæc tum ille habebat, & ferè omnem Appuliam. Aliquando pro habitare. Sallustius. Credo silsa existimans ea, quæ de inferis memorantur. diuerso itinere malos à bonis. loca tetra. inculta, fœda, atque formidolosa habere. Virg. Quæ loca, qui ue habeant homines. Nonnunquam pro intelligere. Teren. Habet omnem rem, perquam quod capi hoc iter. Interdum pro facere. Cicero. Nam cum quaereretur ab eo, quo scelere impulsus mare haberet infestum uno myoparone, eodem inquit quo tu orbem terræ. Præterea habere iter, est proficisci. Habere uerba, est loqui. Habere rationem, respicere. Habere rem. uire. Item habere rem cum duro aduersario, litigare. Bene habere, inolumè esse. Male habere. & grotare siue bene habere, integrum esse. Male habere pati aliquid aduersi. Sed hoc in tertia persona duntaxat, ut bene habet, id est bene se res habet. & male habet, id est male se res habet. Vlpianus hoc uerbum dupliciter accipit. Nam & eum habere dicit, qui rei dominus est, et eum qui dominus quidem non est, sed tenet, unde et rem depositam dicimus habere. Illud præterea notandum, quod habeo conuenire, & habeo polliceri, & alia eiusmodi elegantissime dicimus, pro eo, quod est conueniendum mihi est, & pollicendum mihi est. Cicero. Neque solum eos conuenire habeo. Idem. Tantum habeo polliceri. Licet etiam dicere, habeo conueniendum, & habeo pollicendum. Quintilianus. A deoq; ludibrijs miser sum aduersitatis implicatus, ut impetrandum à uobis habeam odij mei fauorem, id est ut impetrandum mihi sit odij mei fauor. Augustus. Quid aliud habeo deos immortales precari. Solet postremo hoc uerbum in extremo materiae elegantissime poni, cum pro intelligere accipitur. Cicero. Habes, quæ sentias Brute de ratione dicendi. Idem. Hæc habui de amicitia quæ dicere. Idem. Hæc sunt, quæ hoc tempore commemoranda habui. Quintilianus. Habes Marcelle Victori quibus præcepta dicendi adiunari posse per uos uidebantur. Idem. Nihil habui amplius, quod in uniuersum præciperem. Ab habeo fit frequè tantummodo habito, quod modo significat colo, & quod alio modo dicimus inhabitare. A quo habitaculum. habitatio. habitator, habitatrix. Cohabito deducuntur. Varro. Vtrunq; locum mulieres, & uiri pariter habitauerunt. Modo habeo. Idem. Hoc modo antiquos secundis rebus Cumas habitasse. Item ab habeo habentia, sicut à sapio sapientia. significat autem ipsam habere, & diuitem esse. Ennius. Verebar enim, ne animos eorum inuiseret habentia, & Habilis, hoc est pro uiribus aptus. Virgilius. Nanque humeris de more habilem suspenderat arcum uenatrix. à quo habitas, hoc est aptitudo. & habiliter, apte. & inhabilis, ineptus. & debilis, infirmus, quasi parum habilis, hoc est malæ habitudinis. Ab hoc fit debilit uerbum, quod est infirmorem facio. item debilitas. debilitatio. & ad uerbum debilitate. Pacuuius. Miseret me lacrymarum. lingua debilitate stupet. Veteres pro debili, debilonem dixerunt. Ennius. Debilo homo. item habena retinaculum equi, quod ea equus teneatur. item habitus, qualitas ipsa, & forma corporis, & cuiuscunque rei. Plautus. Quales habitus oris. Item cultus corporis, & uestimenta. unde habitum scenicum. habitum exoticum. habitum militarem dicimus. Plautus. Quis habitus iste est proluxus. Plyn. Quid ad nos lugubri habitu ue-

nerat, & capillator solito. Virg. Ventos, & uarium coeli praediscere morem cura sit, & patrios caelus, habitusq; locorum. item habitus, qui a philosophis ita definiuntur. Habitus est aliquid rei siue in animo, siue in corpore a natura conceptus, sed usum corroborata, & plena perfectio. Ab hoc Habitus deducitur pro ipso corporis habitu et Habitior, quod ueteres pro pingui uisurparunt. item ab eo composita sunt Adhibeo, quod est a commodo, adyto. Perhibeo, quod est dico. loquor. affirmo, quasi pro comperito habeo. Exhibeo, profero, & in publicum deduco, ut uidendi, tangendiq; facultas sit, quasi extra secretum habeo. Paulus iurisconsultus. Exhibere inquit est facere in publico potestatem, ut ei, qui agit ex peritudo sit copia. Exhibentur apud praetorem testamenta, ut auctoritate eius signatores admoniti ueniant ad recognoscenda. Exhibere negotium est molestum esse siue molestiam inferre. Cicero. Quod cum audisset adolescens negotium exhiberi patri, quo modo loquendi etiam graecum uerbum dicentes *πραγματα παρὶ χειρ*. Plau. Enim uero *πραγματα παρὶ χειρ*, hoc est negotium mihi exhibes, nam *παρὶ χειρ* graece exhibere est, *πραγμα* uero negotium. Hinc pragmatica dicitur, qui in foro, ac iudicij uersantes litteris dirimunt. Iure inde cadunt partes in federe pragmaticorum, hoc est a iudicio discedunt, & litem arbitrio forensium dirimendam permittunt. Hinc pragmatica sanctio dicta est, quod per eam a supremo, atq; ordinario iudice discedatur, & omnia pragmaticorum arbitrio terminentur. Praxis uero terminatio dicitur, a quo propria nomina Praxiteles, qui marmorum scalptor nobilissimus fuit, scalpsitq; inter caetera Venerē Gnidī, quae in toto orbe terrarum praecipua habita est, multiq; ut eam uiderent, Gnidum sunt profecti. & Praxis spes nobilis persae, qui Smerdm Cambyse fratrem iussu regis occidit, ut scribit Herodotus. item ex de, et habeo componitur Dubius, quasi de habens, hoc est non intelligens. a quo dubito. & abdubito. & subdubito, & indubius, quasi minime dubius. & subdubius, parum dubius, & dubitatio, & dubietas, & quo ueteres utebantur, dubio. Plau. Dubitat quid agit. & dubitabundus. & dubie, subdubie, atq; indubie aduerbia. Item dubitantes et dubitatis. Caecilius, imperator clamat de medio, ut uelites a sinistro cornu remoueant, & nullis non dubitantes immittant. Sifenna. Quod hostem non dubitatis cum pluteis, & scalis, iter facere cerneo. at. Item ab habeo prohibeo, quod si significat nego, uerto. Virg. Prohibeo infandos a nauibus igneis. & inhibeo, quod est renneo. com primo. hoc enim differt a prohibeo, quod prohibeo generale est etiam ante rem inceptam. inhibeo autem rem iam inceptam. illud uetat, ne quid facere incipias, hoc ne pergas, sed potius desistas. Virg. Quod genus hoc hominum, quae ne hunc tam barbara morem Permittit patria? hospitio prohibemur arenae. Idem. Parate iam Rutuli, & tela inhibete Latini. Hinc nauis inhibere remis dicitur, cum nauem reuertente uolentes currentis impetum remorum impressione retardant. Iustinus, ut cessum, inhibete remis, & a bello discedite. Debes, quod obligatus sum, & omnis actio hoc uerbo comprehenditur (ut Vlpianus sentit) siue civilis sit, siue oneraria, siue fideicommissi prosecutio. Ab hoc fit debitor, qui, ut Modestinus ait, is proprie dicitur, a quo inuito exigi pecunia potest. & debitum id quod debetur. & debitio, ipse actus. Cicero. Perquam dissimilis est pecuniae debitio, & gratiae. Nam qui pecuniam dissoluit, statim non habet id, quod reddidit, qui autem debet, res retinet alienum. Gratiam autem et qui refert habet, et qui habet. in eo ipso, quod habet, refert. Praebeco, exhibeo. tendo. a quo praebito. Varro. Quod eo die mea erat praebito. Hinc ueteres praebita remedia dixerunt, quod a grotantibus praebantur. Plautus. Praebitere pro perire usurpauit.

Redhibeo, quod proprie est (ut sentit Vlpianus) facio, ut rursus habeat uenditor, quod habuerat. Unde redhibitum definiunt, quod redditum est, in probatumq; & qui reddidit, rursus contractus est habere id, quod habuit. & redhibitio, dicitur actus ipse restitutionis. Postremo cohibeo, quod est com primo. re freno. Plyn. Et impetum sientis blanda oratione cohibuit. Ab hoc cohum deductum, lorum, quo temo buris cum iugo colligitur. Cohum etiam poetae caelum dixerunt a chaos, ex quo putabant esse formatum. Varro autem cohum pro loro a cauo, quasi cauum dictum existimat, dicitq; esse sub iugo medio cauum, quo buris extrema iugo copulatur. EXILIVM. Relegationem. Exul enim dicitur, qui extra solum natale, hoc est extra patriam eiectus est. Hinc fit exulo uerbum, quod est extra patriam eiectus uiuio. & exilium ipsa exulatio. & exilita causa, quae aduersus exules agitur, & exulabundus in exilio uitam agens. PROFGVS. Procul a finibus suis uigans quasi porro fugatus. Fugare enim expellere est, & in fugam conuertere, quod a fugio deducitur. Fugio autem a graeco *φύγω*. Est autem fugere cum cursu, & celeritate relinquere. Virg. Nos patriam fugimus. Diciturq; etiam de nauigantibus. idem. Non fugis hinc praecipis, dum praecipitare potestas. Idem. Tēdūt uela noti, fugimus spumantibus undis. Plau. Remigio. uelq; quantum potes festina, et fuge. Item de aubus. Virg. Celeriq; fuga sub sidera lapsa. Semisam praedam, & uestigia foeda relinquunt. A fugio fuga deducitur, quae modo si significat actum ipsum fugendi, modo pro cursu ponitur. Virg. uel qualis equos threissa fatigat Arpalice, uolucrumq; fuga prauevertitur Hebrum. modo pro impetu. idem. ille uolat simul arena fuga simul aequora uerrens. Item a fugio fugax, qui propter timiditatem facile fugit. Ponitur etiam pro celeri, & uelocitate unde fugacem equum dicimus uelocem. Ab hoc fit diminutuum fugaculus, & comparatiuum fugacior, ac superlatiuum fugacissimus. & nomen fugacitas. & Fuga dea Letitiae, a fugans hostibus, & fugitiuus feruus, qui a domino ea mente discedit, ne ad eum redeat, etiam si inuito consilio ad eum reuertatur. Nemo enim tali peccato poenitentia sua nocens esse desinit. Fugitiuae uero aquae dicuntur, quibus ex publico riuo fluentibus fertur quis, ac non suo iure utitur. Praeterea a fugio composita sunt per fugio, quod est auxiliij gratia ad aliquem confugio. unde per fugium dicitur locus, siue persona, ad quam confugimus. Apule. Per fugium facinorosorum hominum. & confugio eiusdem significationis. a quo confugium. Virgil. Ad te confugio, & supplex tua numina posco. Veteres pro confugium confugulam frequentissime usurparunt. & refugio similiter. a quo refugium. & aufugio, atque effugio eiusdem cum suo simplici significationis. a quibus aufugium. & effugium, & faeminino genere effugia. & profugio, longe fugio a quo profugus. Virg. Italiam fato profugus, lauinia uenit Littora, & transfugio, quod proprie significat ad partem hostium fugio. Hinc transfugium, hoc est fuga ad hostes facta, & transfuga, qui ad hostes fugit. Sallu. Modo harum, modo illarum partium leuissime transfuga. Item solifuga animal, de quo supra diximus a sole fugendo. & lucrifuga, qui lucrum fugit. Plau. Cum hos huc adij lucrifugas damni cupidos. item noctifuga, qui noctem fugit. lucifuga, qui fugit lucem, & alia quaedam huiusmodi. item a fugio fit frequentatiuum fugito. Apuleius. Huc, atque illuc fugitando ad stabulum tandem perueni. AB VRBE AVSONIA. Ab urbe itala, hoc est ab urbe Roma, quae non modo Italiae, sed terrarum caput est. Ausonia eadem uoce et substantiuum, & adiectiuum est, hoc loco adiectiuum. Dicta est autem principio Ausonia ea pars Italiae, duntaxat, in qua

sunt urbes Beneuentum, & Cales ab Ausone Vlyssis, & Calypsonis filio. Postea tota Italia, quae Apennino finitur Ausonia uocata est ab eodem duce, a quo urbem etiam conditam Arimam ferunt. Ab Ausonia populi Ausonij uocati, & mare ausonium, pars maris tyrrheni, a campania Sialia uersus.

IMPENSIS VITAM PRINCIPIS ADNUMERES. Ad caetera inquit beneficia principis illud adnumerandum est, quod uitam nobis dedit, quoniam delatores eiecit, qui uitae nostrae continuae insidiabatur.

ADNUMERES. Adas, & numero caeterorum beneficiorum adiungas. Adnumero, & connumero, a numero componuntur. si significant autem addo, & ad numerum adiungo. Item simul numero, hoc est simul com puto. Numero autem a numerus fit, qui definitur collectio unitatum. unde unitatem dicant non esse numerum, sed principium numeri. numerum autem a numero deductum existimant, cum propter numeros in primis inuentus sit numerus. & Numerare proprie sit numeros computare. Numerus autem a numismate appellatus est. Graeci enim numum *νόμισμα* uocant, quo uerbo & latini eodem modo uentur. Horati. Regale nomisma Philippos. Nomisma autem *νόμισμα*, quod est lex derivatur, quia cum per mutatione uti homines solerent lege, numi usus introductus est. Quia propter nostri numum monetam appellauere, quod signum numismatis monebantur, cuius pretij esset. A numo numosus fit, sicut a pecunia pecuniosus, & numatus in eodem significato apud Plautum, & numularius, campfor pecuniarum. Item qui numos audit, ac monetarius etiam appellatur. Sed proprie campfor pecuniarum, a nostris argentarius dicitur. A graecis *τραπέζιτα*. Numularij, & mensarij sunt munitiones non tenentes libros, in quibus data, accepraq; scribuntur, quos graeci Colybiastas appellant. Numerus uero non modo de ijs, quae numerantur dicitur, sed aliquando de ijs, quae mensurantur. Cicero, si exempli gratia uir bonus Alex. andria Rhodum magnam frumenti numerum adduxerit. interdum etiam pro ordine metaphorice accipitur. Virgilius. Digerit in numerum, & quoniam omnis concentus, & omnis harmonia numeris constat. Frequenter etiam pro ratione harmonica ponitur. Quam graeco uocabulo rithmos appellamus. Virgi. Numeros memini, si uerba tenerem. Idem, tum uero in numerum, fauorisq; ferasq; uideres ludere. id est in rationem, & rithmum. Quintil. sunt rithmi, ut & ipse Cicero constituit, & secutus eum Virgilius dixit. Numeros memini, si uerba tenerem. idem rithmi, ut dixi, neque finem habent certum, neq; in contextu uarietatem. Hinc oratio, quae numeris caret. soluta dicitur, quae uero numeris constat, numerosa. Numerosum etiam dicimus, quicquid magno numero constat, ut numerosus grex. numerosus populus. A quo fit numerose aduerbium, id est magno numero. Innumerum uero quod sine numero est, hoc est infinitum. Innumerato esse dicitur, cum pecunia est in promptu, ut habeo pecuniam innumerato, hoc est non ualorem, sed pecuniam ipsam promptam, paratamq;. Vnde de actore dicente ex tempore, dictum est ingenium cum innumerato habere, hoc est semper promptum, paratumq; ad omnia, sicut de Pollione Asinio serijs, iocisq; pariter accommodato. dictum est esse eum omnium horarum. Item a numerus Numerius praenomen deducitur. & numerabile, quod numerari potest, sicut innumerabile, quod non potest numerari, & numerarium, quod ex numero est. sicut supernumerarium, quod supra numerum additum est, & numeratum aduerbium hoc est per numerum, & unum compositum se penumero, quod significat frequenter. item numerale, quod ad numerum pertinet. Vnde numeralis scientia, quae de numeris est. Graecae Arithmetice uocatur.

nam a *πῶς* numerus est, & apud grammaticos numeralia nomina dicuntur, quibus utimur in numerando, ut unus. duo. tres. singuli. bini. trini. & numeralia aduerbia, ut semel. bis. ter. atque alia eiusmodi. in quibus notandum, quod ut maximus quisque numerus, ita primo loco ponitur, ut uiginti. quinque. triginta. sex, sed si copula intercedat, is numerus praepositus ponitur, qui minor est, Quoties infra centum, & supra uiginti loquimur, ut unus, & uiginti. duo, & uiginti. Cicero. Plato uno, & octogesimo anno scribens est mortuus. Iocrates quarto, & octogesimo eum librum, qui pane gyriacis inscribitur, scripsisse dicitur. iuxtaq; quinquennium post, cuius magister Leontinus Gorgias centum, & septem complens annos. Ex quibus Ciceronis uerbis manifeste colligitur ante centum praeponi numerum minore. Post centum uero postponi. Eodem modo loquimur supra uigintimillia usq; ad centum millia, ut milites nostri sex, & uigintimillia erant, uel milites nostri erant uiginti sex millia, uel milites nostri erant uicies, & sexies mille. uel militum nobis erant uiginti sex millia. Etenim haec nomina, dum copula carent, composita uidentur, ut undecim. duodecim. septendecim. uiginti duo. uiginti tres, quemadmodum illa undecim, quasi uno dempto de uiginti, & significat decem, & nonem. & duodecim, quasi duobus demptis de uiginti, & significat decem, & octo. eodem modo undeciesimus. duodeciesimus. undetricesimus. duodetricesimus. undecentesimus. duodecentesimus. undemillesimus. duodemillesimus. & reliqua similiter. Haec enim nomina secundus. tertius. centesimus, & reliqua huiusmodi significant ultimum ex eo numero, ut secundus, id est ultimus ex duobus. Tertius ultimus ex tribus. Centesimus ultimus ex centum. Et ceti primus non significat ultimum ex uno, sed ipsum unum in ordine, tamē ad multos sequenters. Aliquando tamen non pro ultimo ex eo numero usurpantur, ut centesimam partem bonorum patris affectus est. hoc est unam ex centum. Aliquando pro bis tantum tantum. ut ager hic centesimum fructum attulit, hoc est centes tantum, quātam sementis acciperat. Plyn. admiscetur huius sari, ut mitiget amaritudinem eius, & tamen sic quoque in gratissimum uentri est, nasatur qualitercunq; solo cum centesimo grano. ipsumq; pro laetamine est, cum centesimo grano inquit, hoc est cum centum granis, siue cum centuplo grano. hoc modo appellata est quadragesima, quod quadragesima dies contineat, quo uocabulo eloquentissimi nostrae religionis uiri utuntur. Hanc significationem habent nomina illa numeralia, simplicius. duplus. triplus. decuplus, & similia, hoc est semel tantum. bis tantum. ter tantum. decies tantum. Sunt praeterea numeralia. unarius. binarius. ternarius. uicenarius. centenarius, & similia, quae denotant non multiplicationem sui, sed numerum aliarum rerum, quae non nominantur, ut lapis centenarius. nō quod sit centum geminus, sed quod habeat centum annos. Grex centenarius, non quod sint centum greges, sed grex centum capitum. Dicimus etiam binarium. ternarium. centenarium numerum, quia numerus omnia complectitur, propter quod recte dicimus centenarium numerum annum ingressus est. non autem centenarium annum, et millenarium numerum pondo uehit. non autem millenaria pondo. itē singulum. binum. trinum. siue ternum. quaternum. quinquum. sexnum. octonum. nouenum. denum. undenum. duodenum. ternundenum. quaternundenum. quinundenum. sexundenum. uel denunquaternū. denunquinū. denunseptenū. denunmoctenū. denunnoctenū. uiceniū. uiceniū singulū. uiceniū binū. uiceniū ternū. siue singulū, et uiceniū binum, et uiceniū ternū, et uiceniū. et ita deinceps, tū triceniū. quadragenū. qu

quagenum. sexagenum. octogenum. nonagenum. centenum, quibus oratores utroque numero utuntur, sed frequentius plurali, praesertim ubi substantiuum nomen, cui adduntur, tantum pluraliter declinatur, ut binae litterae. binae nuptiae. bina arma. bina castra. Neque enim recte dicemus duae litterae. duae nuptiae. duo arma. duo castra. Poetae uero frequentius singula utuntur. Sed oratores ferè propriam usurpant si significatio nem horum nominum. Binus enim siue bini significat singulis duo. Ternus, siue terni singulis tres. Quaternus, siue quaterni singulis quatuor, ut creabantur olim bini consules. id est per singulos annos, siue singulis annis duo, & accipiuntur omnes à Caesare bina talia, hoc est singulis nobis data sunt à Caesare duo talenta. At poetae non ita accipiunt, sed pro suis ferè primitiuis haec nomina usurpant. Virg. Gurgite septeno rapidus mare submouet annis, sepieno gurgite, hoc est septem gurgitibus. Idem. Per duodena regit mudi sol aureus astra. pro duodecim astra. Verum non modo poetae, sed alij quoque scriptores nonnunquam hoc modo accipiunt. Plyn. Prodigiola sunt quae circa hoc tradit Theophrastus. author alioquin grauis, septuagena coitu durare libidinem contractu eius, septuagena coitu inquit. hoc est septuaginta coitibus. Sed in his nominibus notandum est, quod à triginta tricenum dicimus. g. littera in. c. mutata, sicut pro uigento uicenum. Tricenum uero à trecentum dicimus, quia haec nomina supra centum quidem synopantur, infra uero non synopantur, quippe ducenti dicimus pro ducenteni. Trecenti pro trecenteni. Quadragesimae. quingenti. sexageni. septingenti. octingenti. Nonngeni, uel nonngenti, pro quadringenti quincenteni. sexcenti, septingenti octingenti. nonngenti. uel nonngenti. Centeni autem, & milleni propter dictionum breuitatem non synopantur. Sunt item nomina numeralia simplex. duplex. triplex. quadruplex. decuplex. centuplex. & similia. A quibus simplicitas. duplicatas. triplatas. & reliqua. item simplicitate. dupliciter. tripliciter. & alia huiusmodi aduerbia. Veteres etiam simplicitate pro simplicitate dixere. Numeralia praeterea aduerbia sunt semel. bis. ter. quater. decies. centies. millies. & similia. in quibus notandum est, sicut superiora illa, quae diximus supra centum synopantur, infra centum uero numme, ita haec e' diuerso infra centum synopari, ultra uero non synopari, ut uicies pro uiginti. Tricies pro triginti, & similiter. quadragies. quinquages. sexages. septuages. octogies. nonages. Caetera uero non synopantur. Quinquies. sexies. septies. octies. nouies. decies. centies. ducenties. tricenties. quadringenties. quingentes. sexcenties. septingentes. octingentes. nonngentes. millies. bis millies. termillies. quinquies millies. decies millies. uicies millies. & deinceps. Mille substantiuum nomen, & neutri generis aliquando est, cuius pluralis numerus est millia. Declinaturq; hoc mille, huius mille. Et in plurali haec millia, horum millium. ideoq; cum genitiuo iungitur. Cicero. Ante fundum Clodij, quo in fundo propter insanas illas substitutiones facile mille hominum uersabatur ualentium. idem. Qui unquam in illo inuentus est, qui L. Antonio mille numum ferret expensum. Quadragesimus. ibi occiditur mille hominum. Quinetiam de declinatum hoc nomen à ueteribus inuenitur. Lucil. Hunc milli passuum qui uerit, atque duobus campanis sonipes sub assor nullus sequetur maiore spatio, ac diuersus uidebitur ire. idem. Tu milli nummum potes uno quereere centum, uno milli nummum inquit, hoc est mille numus, hoc est quod graeci χιλιάδα uocant, dicuntq; unam chiliada, et duas chiliadas, hoc est unum mille, & duo millia. Aliquando mille adiectiuum est, itaque mille homines dicimus. mille uiros. mille propugnacula. Nec licet dicere millia homines, quia substantiuum non co-

herent sine copula. Dicimus tamen decem millia, & ducenti homines, quod ita intelligitur, decem millia hominum, & ducenti homines. A mille (ut quidam putant) Millus deriuatur, collare canum uenaticorum, factum ex corio multis clauis ferreis emunctibus aduersus impetum lupoium. à multitudine ergo clauorum, hoc est à mille clauis millum appellatum uolunt. Sapia Aemilianus ad populum. Nobis inquit respu. praesidio eritis, quasi nullus canis. Nos millum potius quasi mellinum dictum existimamus, quod ex pelle animalis quod melis, dicitur ferè haec collaria fiant. Varro. Ne uulnerentur canes à bestijs, imponuntur ijs collaria, quae uocantur melium, id est angulum circum collum, ex corio firmo, cum clauis capitatis. Quod autem animal sit melis, nos primi hac aetate, ut pleraq; alia, tenebris ignorantiae obducta aperuimus. Taxonem id uulgus uocat. Plynus. Frontinusq; tegi scuta melium pellibus scribunt, eamq; esse huic animali in metu solertiam, ut sufflata a te distente ictus hominum, & morsus canum arceant. item à mille millies aduerbium. & milliarium, hoc est mille passuum spatium. & millenus, à quo millenarius numerus, sicut à centum centenarius. & milium frugis genus propter multitudinem aconorum. Adhibetur hoc neruorum doloribus in sacco feruens, quoniam est caloris atq; pacissimum. itaq; talis usus eius est ad omnia, quibus calor profuturus est. ab hoc miliaria auis uocata, quod milio pinguescat. Item à mille miles appellatus, quasi millesimus quisque, hoc est quisquis ex millenario numero fuerit. Legio enim primo (ut Varro inquit) trium nullum fiebat, & singulae tribus Tatiensium. Ramnium. Lucerium mille militum mittebant. Hinc militaris dicitur ad militem spectans, ut militaris panis. militaris toga. res militaris. & militia, pro bello, & re militari. & milito uerbum, hoc est militiam exerceo. & milititer aduerbium, hoc est more militum, uel more militiae, & commilito commilitonis, qui simul militat, hoc est socius in bello, & commilitum ipsa belli societas. Militaria apud ueteres tria genera erant. Alij euocati dicebantur, qui non milites, sed promulites erant. Alij tumultuarij, qui necessitate aliqua electi ad unum duntaxat bellum militabant. Alij sacramento religati, qui post electionem in rempu. iurabant, quod militare sacramentum dicebatur. hi plenam militiam habebant, erantq; quinq; & uiginti annis obligati. Miletus autem urbs fuit Ioniae, eius regionis caput. A qua Milesij dicti. alia eiusdem nominis fuit in Creta. Alia in Lesbo insula. à quamilesia uelleria dicta, quod ibi optime lana tingretur. Milo proprium nomen uiri est. Fuit hoc nomine Athleta Crotoniensis, qui taurum in olympico certamine ictus iuda dextrae occidisse dicitur, & sine fatione studij spatium supra humeros portasse, totumq; eo die comedisse. hic tamen exitum uitae miserandum habuit. nam cum aetate grandaeuus relicta palaestra, per syluestria Italiae loca iter faceret, uidit quercum proxime uia patulis in parte media ramis hiantem, ut creditum est, uolens an ulla sibi reliqua uires adessent experiri immisis in caernas arboris digitis, deducere, & rescandere quercum conatus est, ac mediam quidem partem discidit, diuellitq;. Quercus autem, cum ille quasi perfectus, quod erat conmixtus, manus laxasset assante ui, redijt in naturam, manibusq; eius retentis, inclusisq; stricta denno, & cohaesa dilacerandum hominem feris, atque alitibus praebuit. A milone milonius dicitur. unde miloniana Ciceronis oratio dicitur pro Milone acta. Milo etiam Indiae mons est, in quo homines nascuntur à uersis plantis octonos digitos in singulis pedibus habentes. IMPENSIS. Beneficij. meritis. ut supra diximus. PRINCIPIS. Domitiani, qui delatores castigans, iura cuium consuluit.